

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Katedra sociální patologie a sociologie

**Úloha dobrovolných hasičů v rámci prevence
sociálně patologických jevů**

Bakalářská práce

Autor:	Tomáš Jirout
Studijní program:	B 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Václav Bělík, Ph.D.
Oponent práce:	PhDr. Josef Kasal, MBA, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Tomáš Jirout
Studium:	P15K0082
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální patologie a prevence
Název bakalářské práce:	Úloha dobrovolných hasičů v rámci prevence sociálně patologických jevů
Název bakalářské práce AJ:	The role of volunteer firefighters in the prevention of socially pathological phenomena

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá problematikou sociálně patologických jevů u dětí a mládeže a působením dobrovolných hasičů na tuto cílovou skupinu v rámci volnočasových aktivit. Cílem bakalářské práce je zjistit, zda dobrovolní hasiči v mikroregionu Holicko svojí činností aktivně přispívají k prevenci a snížení nežádoucích jevů. Teoretická část práce vymezuje témata - sociálně patologické jevy u dětí a mládeže, dobrovolní hasiči jako nedílná součást života na obcích a městech a jejich ukotvení v legislativě, činnost jednotek a sborů dobrovolných hasičů, volnočasové aktivity pro děti a mládež v této organizaci. Ke sběru dat je použito dotazníkového šetření u dětí a mládeže organizovaných v kroužku mladých hasičů a také rozhovorů se členy, kteří jsou již v dospělém věku.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů. Praha: Grada, 2009. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2781-3. KRAUS, Blahoslav a Jolana HRONCOVÁ. Sociální patologie. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. ISBN 978-80-7435-080-1. MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8. MÜHLPACHR, Pavel. Sociální patologie. Brno: Masarykova univerzita, 2001. ISBN 80-210-2511-5. HANUŠKA, Zdeněk. Organizace jednotek požární ochrany. 2., aktualiz. vyd. V Ostravě: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2008. Spektrum (Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství). ISBN 978-80-7385-035-7. KOLEKTIV AUTORŮ SH ČMS. Učební texty pro vedoucí a instruktory kolektivů mladých hasičů. Nové město nad Metují: Hasiči, s. r. o., 2008; 160 s. ISBN-neuvedeno PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

Garantující pracoviště: Katedra sociální patologie a sociologie, Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: doc. PhDr. Václav Bělík, Ph.D.

Oponent: PhDr. Josef Kasal, MBA, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 5.1.2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval pod vedením vedoucího bakalářské práce doc. PhDr. Václava Bělíka, Ph.D. samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 4. 12 2018

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval vedoucímu práce doc. PhDr. Václavu Bělíkovi, Ph.D. za jeho čas, ochotu a cenné rady při vedení bakalářské práce. Dále bych rád poděkoval mladým hasičům, kteří se účastnili výzkumného šetření.

Anotace

JIROUT, Tomáš. *Úloha dobrovolných hasičů v rámci prevence sociálně patologických jevů*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2018. 64 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá působením dobrovolných hasičů na děti a mládež v rámci prevence rizikového chování a sociálně patologických jevů. V teoretické části jsou vymezeny témata životního stylu a volného času. Představena je také problematika rizikového chování a sociálně patologických jevů. Dále je pozornost věnována formám a metodám prevence rizikového chování u dětí a mládeže a zapojení neziskových organizací do této činnosti. Poslední kapitola teoretické části přibližuje dobrovolné hasiče, především práci s dětmi a mládeží. Empirické šetření je realizováno kvantitativní metodou výzkumu formou dotazníku vlastní konstrukce a je zaměřeno na mladé hasiče ve věku 10–18 let organizované ve sborech dobrovolných hasičů v rámci mikroregionu Holicko a blízkého okolí.

Klíčová slova: dobrovolní hasiči, rizikové chování, sociálně patologické jevy, prevence, neziskové organizace

Annotation

JIROUT, Tomáš. *The role of volunteer firefighters in the prevention of socially pathological phenomena*. Hradec Králové: Faculty of Education, University Hradec Králové, 2018. 64 pp. Bachelor Degree Thesis.

The bachelor thesis deals with the activities of volunteer firefighters for children and youth in the prevention of risky behavior and socially pathological phenomena. In the theoretical part, lifestyle and leisure time issues are defined. The issue of risk behavior and socially pathological phenomena is also presented. Further attention is paid to the forms and methods of prevention of risk behavior in children and youth and involvement of non-profit organizations in this activity. The last chapter of the theoretical part describes volunteer firefighters, especially work with children and youth. The empirical survey is carried out by a quantitative method of research in the form of a questionnaire of its own design and is aimed at young firefighters aged 10-18 organized in volunteer fire brigades within the Holicko microregion and its surroundings.

Key words: volunteer firefighters, risk behaviors, socially pathological phenomena, prevention, non-profit organizations

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum: 4. 12. 2018

Podpis studenta:

Obsah

Úvod	10
1 Životní styl dětí a mládeže a jejich volný čas	12
1.1 Životní styl dětí a mládeže v současnosti	12
1.2 Vymezení pojmu volný čas	15
1.3 Činitelé ovlivňující volný čas	15
2 Rizikové chování a sociální patologie	21
2.1 Rizikové chování dětí a mládeže	21
2.2 Sociální deviace a sociální patologie	23
3 Prevence rizikového chování	27
3.1 Druhy preventivních aktivit	27
3.2 Nestátní neziskové organizace v rámci primární prevence	30
4 Dobrovolní hasiči	33
4.1 Rozdělení dobrovolných hasičů a jejich ukotvení v legislativě	33
4.2 Stručný vhled do historie práce s mládeží	36
4.3 Práce s dětmi a mládeží v současnosti v rámci SDH	37
5 Empirické šetření	41
5.1 Popis výzkumné metody	41
5.2 Cílová skupina a realizace výzkumu	41
5.3 Cíl výzkumu	42
5.4 Stanovení hypotéz	42
5.5 Presentace výsledků výzkumu	43
5.6 Porovnání výsledků výzkumu se stanovenými hypotézami	51
Závěr	54
Seznam použité literatury	56
Seznam obrázků a grafů	61
Přílohy	62

Seznam použitých zkratk

ČSPO – Československý svaz požární ochrany

IZS – Integrovaný záchranný systém

HZS ČR – Hasičský záchranný sbor České republiky

JSDH – Jednotka Sboru dobrovolných hasičů

NNO – Nestátní neziskové organizace

SDH – Sbor dobrovolných hasičů

SH ČMS – Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska

Úvod

Dnešní postmoderní doba se vyznačuje především tlakem na výkon a konzumním způsobem života. Vzory dnešní doby se hlavně pro mladší generaci stávají silně individualizovaní jedinci, pro které slovo morálka nebo etika nemá žádný velký význam. Měřítkem úspěchu jsou pro spoustu lidí peníze a moc. Hlavním atributem současné doby se stává dravost, agresivita a prosazování vlastních zájmů. Lidé jsou hnáni především potřebou zabezpečit materiálně sebe nebo svoji rodinu. Důsledkem toho je minimum volného času, kvůli povinnostem, které jsme si sami zvolili jako priority. Velmi často se stává, že dospělí právě díky pracovnímu vytížení nemají dostatek volného času pro sebe ani pro rodinu. Vytrácí se rodinná soudržnost symbolizovaná setkáváním se u jídelního stolu. S nástupem moderních technologií a sociálních sítí tráví lidé ještě více času před monitory svých počítačů na sociálních sítích. A přitom volný čas a naše koníčky a záliby jsou pro nás velmi důležité. Smysluplné volnočasové aktivity jsou jakýsi motor naší dobré nálady a psychické pohody.

Ve větších městech je patrná velká nabídka různých volnočasových a zájmových aktivit pro všechny věkové kategorie. Jedná se především o sportovní kluby, kulturní nebo řemeslné kroužky či jiné organizace většinou neziskového typu. Nesmíme zapomenout ani na divadla nebo kina. Samostatnou kapitolou jsou velká nákupní centra, jejichž součástí právě kina bývají. V těchto obchodních kolosech, které jsou typické pro větší města, se odehrává velká část volného času spousty lidí. Dá se říci, že tato centra jsou kostely současné doby. Naproti tomu život na vesnici je i přes stále větší snižování rozdílů mezi městem a venkovem klidnější a plný tradic. Lidé se více znají, komunikují spolu a mnohem více se zapojují nebo alespoň navštěvují sportovní či kulturní akce konané ve své obci. Velkou měrou se na životě v obci podílejí tradiční spolky a organizace. Dobrovolní hasiči v tomto ohledu patří celorepublikově k jedné z největších skupin. Ve spoustě obcí jsou právě dobrovolní hasiči jedinou složkou, která je nositelem volnočasových aktivit a kultury. Nesmíme však zapomínat na hlavní poslání hasičů – pomáhat při požárech, povodních a dalších mimořádných událostech.

Tato bakalářská práce se zabývá úlohou dobrovolných hasičů v rámci prevence sociálně patologických jevů. Především je to působení na mladší generace, u kterých je smysluplné využití volného času velmi důležité. Cílem této práce je zjistit, zda dobrovolní hasiči v mikroregionu Holicko a blízkém okolí, aktivně přispívají k prevenci rizikového

chování a sociálně patologických jevů u dětí a mládeže organizované v kroužku mladých hasičů. Prostředkem pro dosažení tohoto cíle je teoretická analýza literatury a vlastní empirické šetření. V první kapitole teoretické části práce jsou vymezena témata volného času, současného životního stylu dětí a mládeže včetně výzkumů realizovaných v rámci této věkové kategorie. Další kapitola je věnována rizikovému chování a sociální patologii. Dále se práce zabývá preventivními aktivitami v rámci rizikového chování včetně zapojení nestátních neziskových organizací. Poslední kapitola je věnována dobrovolným hasičům. Je to jejich rozdělení, ukotvení dobrovolných hasičů v legislativě a náplň jejich činnosti se zaměřením na děti a mládež. V empirické části bakalářské práce je aplikována kvantitativní metoda sběru dat formou dotazníkového šetření u dětí a mládeže ve věku 10–18 let organizovaných ve sboru dobrovolných hasičů v rámci mikroregionu Holicko a blízkého okolí.

1 Životní styl dětí a mládeže a jejich volný čas

1.1 Životní styl dětí a mládeže v současnosti

Životní styl o nás vypovídá víc, než si myslíme. Je jakýmsi ukazatelem našeho života, který je determinovaný prostředím, výchovou, kulturou, ale také dobou, ve které žijeme. Životní styl je velmi navázán na náš volný čas. Dá se říci, že způsob využívání volného času je ukazatelem životního stylu. Jak uvádí Kraus (2015, s. 92) odborná literatura rozlišuje dva základní termíny – životní způsob a životní styl. Životním způsobem se rozumí především makrostrukturální stránka sociálních vlivů. Tento pojem je tedy většinou vztahován k větším sociálním celkům. Naproti tomu pojem životní styl je používán spíše ve spojení s jednotlivcem. *„Životní styl je charakterizován jako široký komplex činností a s nimi spjatých postojů, norem, hodnot, návyků, které mají trvalý ráz a jsou pro každého individuálně specifické – vystihují osobitost jeho chování* (Kraus, 2015, s. 92).

Dle Krause a Poláčkové (2001, s. 153) má každý člověk jiný specifický způsob života, který obecně představuje naplňování života společnosti. Jedinec si díky hodnotám a ideálům, které jsou pro něho důležité, vytýčuje životní plány. Je to soubor cílů, kterých chce svojí činností dosáhnout. Není pochyb o tom, že hodnocení každého jedince je ovlivněno zvyklostmi a mravy společnosti a subkultury, ve které žije. Hodnotová orientace každého člověka se vytváří v průběhu života jednak z vrozených dispozic, ale také vlivem různých vnějších činitelů.

Jak dále popisuje Kraus a Poláčková, životní styl lze nejlépe charakterizovat analýzou struktury každodenních činností. Tyto činnosti je možné zařadit do několika kategorií:

- **Aktivity orientované na práci, profesi a přípravu na ni** – vzdělávání, zaměstnání.
- **Aktivity spojené s rodinou** – vyhledávání partnera, zakládání rodiny, výchova dětí.
- **Aktivity v oblasti zájmové** – vyhraňování vlastních zájmů, odpočinek, zábava.
- **Aktivity směřující do společenského života** – účast na společenském životě, zapojování do občanských vztahů, zaujímaní pozic ve společnosti.
- **Aktivity týkající se základních biologických a hygienických potřeb** (Kraus a Poláčková, 2001, s.157)

Dnešní společnost je označována jako postmoderní. Postmodernismus se velmi úzce dotýká také životního stylu a životního způsobu. Je to vývoj společnosti, pro který jsou charakteristické určité znaky. Jak uvádí Mühlpachr, postmoderní myslitelé vymezují postmoderní společnost, jako společnost, která je:

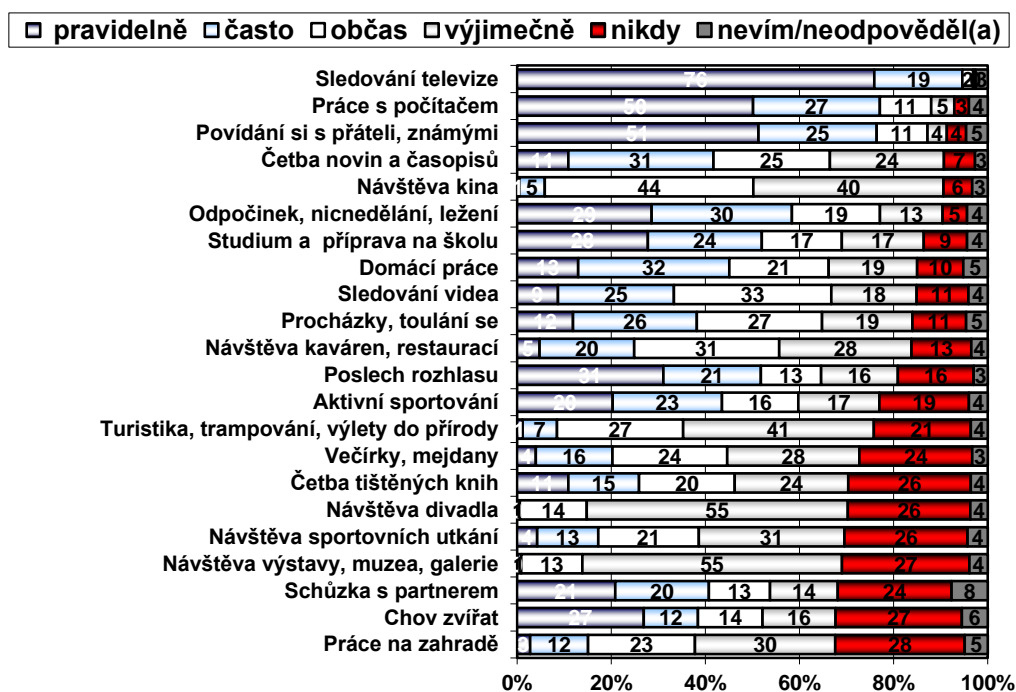
- **Permisivní** – společnost, která dovoluje více, než dovolovaly tradiční společnosti (drogy, homosexualita, detabuizace sexu).
- **Ludická** – společnost, která si ráda hraje a která práci nepovažuje za základní hodnotu života (mladí lidé setrvávají v práci, dokud je baví, pokud se vyskytnou potíže a práce ztrácí zábavnost, je důvod ji opustit a najít si práci jinou).
- **Sekularizovaná** – společnost, kdy většina aktivit je nenáboženského charakteru.
- **Postmoralistní** – morálka se přežila a morální hodnoty jsou spíše vnímány jako luxus.
- **Postheroická** – nevychoávají hrdinové, ale transformovaní hrdinové (mutanti, virtuální idoly).
- **Alibistická** – společnost, ve které není žádným problémem zdůvodnit a ospravedlnit cokoli.
- **Postedukační** – výchova se přežila a není důvod vychovávat.
- **Společnost globalizace** – trvání existence každé společnosti je závislé na schopnosti a míře zapojení celosvětového společenství do řešení globálních problémů (Mühlpachr, 2008, s. 17).

Z výše uvedeného je patrné, že naše společnost prošla počínaje druhou polovinu 20. století proměnou, která se nevyhla ani nejmladším generacím. „*Dospívající v dnešním světě se musí vyrovnávat nejen s radikálními změnami svého těla a psychiky, danými dospíváním, ale i s bezprecedentně rychle se měnícím okolním světem*“ (Kabiček, Csémy, Hamanová et al., 2014, s. 32). V posledních letech bylo provedeno několik výzkumů zabývajících se životním stylem a trávením volného času dětí a mládeže. Některé se provádějí opakovaně v pravidelných intervalech.

M. Kalman a kolektiv (2011) zpracoval publikaci Národní zpráva o životním stylu dětí a školáků: na základě mezinárodního výzkumu uskutečněného v roce 2010 v rámci mezinárodního projektu „Health Behaviour in School aged Children: WHO Collaborative Cross – Nationality study“. Tato publikace zkoumá životní styl dětí a mládeže. Hodnocena byla oblast zdraví, pohybových aktivit, sexuálního chování nebo konzumace alkoholu.

Z výzkumu vyplývá, že většina dětí hodnotí svůj zdravotní stav pozitivně. Výskyt nadváhy nebo obezity se objevuje přibližně u pětiny chlapců a desetiny dívek. S tím souvisí zjištění, že procento dětí, které pravidelně snídají, klesá s věkem. Zkušenosti s kouřením tabáku uvedla více než polovina třináctiletých a tři čtvrtiny patnáctiletých. Zatímco u kouření je oproti minulým výzkumům setrvalý stav v oblasti konzumace alkoholu došlo k nárůstu. Ve věku 15 let pravidelně pije alkohol přibližně třetina dívek a polovina chlapců. Z výzkumu dále vyplývá, že přibližně tři čtvrtiny dětí nedosahují alespoň na 60 minut pohybové aktivity denně. U dívek je pohybová aktivita ještě nižší než u chlapců. Většina dětí tráví u televize více než 2 hodiny denně. V oblasti sexuálního života stojí za zmínku fakt, že přibližně pětina chlapců a čtvrtina dívek získala zkušenost s pohlavním stykem do 15 let věku. Pohlavní styk před 15. rokem uváděly mnohem častěji děti rodičů s nižším sociálněekonomickým statusem a děti z neúplných rodin.

Výzkum doc. dr. Petra Saka CSc., publikovaný v Konceptci státní politiky pro oblast dětí a mládeže od roku 2007 také odhalil trend pasivního trávení volného času. Z výzkumu provedeného na základě časového snímku vyplývá, že 76 % mládeže ve věku 14–19 let sleduje každý den televizi, 50 % dětí tráví pravidelně volný čas u počítače a pouze 20 % respondentů pravidelně provozuje nějaký sport (viz Obr. 1). Veškeré mediální aktivity zaberou mladé generaci ve věku 15–30 let zhruba 37 hodin týdně (Insoma, ©2001–2018, online).

Obr. 1 - Výzkum P. Saka, trávení volného času u dětí a mládeže ve věku 14–19 let

Na tento dokument navazuje Koncepce podpory mládeže na období 2014–2020. Tento materiál určuje strategické cíle státní politiky ve vztahu k mládeži. Reflektuje potřeby mládeže zejména v oblasti neformálního a zájmového vzdělávání, zaměstnanosti mladých lidí, kultury, jejich participace, zdraví a zdravého životního stylu, sociálního začleňování a dobrovolnictví. Zabývá se také environmentální a globální rozvojovou problematikou včetně přístupu mladých lidí k právům a informacím. Cílem koncepce je přispět ke zvyšování kvality života mladých lidí, zejména prostřednictvím rozvoje jejich osobnosti tak, aby dokázali své potřeby přizpůsobovat neustále se měnícímu demokratickému prostředí a využívat svůj tvůrčí potenciál v praxi (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, ©2013–2018, online).

1.2 Vymezení pojmu volný čas

Pojem volný čas je obsažen v mnoha odborných publikacích a existuje mnoho jeho definic. Dle Pávkové (2008) je možné volný čas chápat jako opak doby nutné práce a povinností. Je to doba, kdy si můžeme svobodně vybrat, jaké činnosti budeme vykonávat. Tyto činnosti vykonáváme dobrovolně a rádi a přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění. *„Pod pojmem volný čas se běžně zahrnují odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, zájmové vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené. Z hlediska dětí a mládeže do volného času nepatří vyučování a činnosti s ním související, sebeobsluha, základní péče o zevnějšek a osobní věci, povinnosti spojené s provozem rodiny, domácnosti, výchovného zařízení i další uložené vzdělávání a další časové ztráty.“* (Pávková, 2008, s. 13). Jiná definice říká, že volný čas je doba, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, které vyplývají z jeho sociálních rolí, například z dělby práce. Je to tedy zbývající čas, po splnění pracovních i nepracovních povinností. Jako hlavní funkce volného času se uvádějí odpočinek, zábava a rozvoj osobnosti (Hofbauer, 2004, s. 13).

1.3 Činitelé ovlivňující volný čas

Osobnost člověka se utváří v průběhu ontogenetického vývoje působením různých činitelů. Určité předpoklady si dítě přináší na svět už při svém narození. Jsou to vrozené

předpoklady a vlohy, které mohou být zděděné po předcích nebo dispozice získané v průběhu prenatálního vývoje. Již v okamžiku narození začínají na dítě působit vlivy prostředí, které jej formují. Velmi velký vliv na vývoj jedince má sociální prostředí. Záměrné a cílevědomé působení na dítě nazýváme výchovou. Předpokládá se formování takových rysů osobnosti, které jsou z hlediska potřeb společnosti chápány jako žádoucí a kladné (Pávková, 2008, s. 33).

Rodina

Naprosto zásadní roli při výchově dětí hraje rodina. Tato primární sociální skupina je prvotním prostředím, ve kterém dochází k výchově a volnočasovým aktivitám, které mají zásadní vliv na formování osobnosti. „*Rodina vytváří hmotné podmínky a sociální ochranu; začíná s výchovou a vzděláváním; rozvíjí mezilidské vztahy a klade základy hodnotové orientace.*“ (Hofbauer, 2004, s. 56).

Jak popisuje Kraus, rodina má několik důležitých funkcí:

- **Biologicko – reprodukční** funkce je důležitá pro společnost jako celek, ale také pro jedince, kteří rodinu tvoří. Má zajistit perspektivu dalšího rozvoje společnosti a z pohledu státu je regulována prostřednictvím populační politiky. Z pohledu jedince jde o zachování rodu a uspokojování jeho biologických potřeb.
- **Sociálně ekonomická** funkce rodiny obsahuje velmi mnoho aspektů a rodina je významným prvkem v ekonomickém systému společnosti. Členové rodiny se jednak zapojují do výrobní a nevýrobní sféry v rámci svého zaměstnání, ale zároveň je rodina jako celek významným spotřebitelem na trhu. V rámci rodinného systému se realizuje řada rozhodnutí týkající se finančních prostředků, investic a výdajů.
- **Ochranná** (zaopatřovací, pečovatelská) funkce spočívá v zabezpečení biologických, hygienických nebo zdravotních potřeb všem členům rodiny a dětem především. Jestliže dříve tuto funkci na sebe přebíral stát, po roce 1990 je opět rodina na této funkci zainteresována více.
- **Socializačně výchovná** funkce je vázaná na socializační proces dítěte. Dítě od narození a po celou dobu života v rodině přijímá široké spektrum informací a zpracovává je v souladu se svými přirozenými vlohami, potřebami, zkušenostmi, ale i s hodnotovými orientacemi a vzory, jimiž jsou pro dítě především rodiče a starší sourozenci. Dítě v socializačním procesu uplatňuje svou vůli, své zájmy a přání.

- **Emocionální funkce** je klíčová, neboť žádná jiná instituce nedokáže vytvořit potřebné citové zázemí, pocit bezpečí, jistoty a lásky. Od počátku 90. let je však možné pozorovat, jak přibývá rodin, které tuto funkci z důvodů rozpadovosti, dezintegrace či zaneprázdněnosti plní jen s velkým obtížemi nebo vůbec. Důsledkem je nárůst počtu dětí citově deprivovaných, ale i týraných. Selhání této funkce se pak projevuje nejrůznějšími psychickými poruchami, které následně mohou vést k deviantnímu chování (Kraus, 2014, s. 133–137).

Na volný čas dětí v rodině působí především objektivní podmínky života a výchovy dětí v rodině. Je to její velikost a úplnost, pozdější zakládání rodiny nebo životní úroveň či sociální status. Vliv má také realizace volného času uvnitř rodiny, podmíněná způsobem života rodiny, postoji a výchovnou praxí rodičů ve vztahu k dětem, případně časovými a hmotnými předpoklady vytvářenými pro volnočasovou činnost (Hofbauer, 2004, s. 57).

Škola

Škola je po rodině další velmi důležitá instituce, která se podílí na socializaci a utváření osobnosti každého jedince. Prioritním úkolem školy je vzdělávání a výchova, ale jsou zde i další funkce, které jsou neméně důležité, například již zmíněná socializace nebo rekreační či poradenská funkce. Od školy se všeobecně očekává vytváření předpokladů pro úspěšný vstup mladé generace do profesního, občanského i volnočasového života.

„Dobrovolná účast na volnočasových aktivitách školy vytváří prostor pro rozvoj individuálních předpokladů účastníků a jejich zájmového vzdělávání jako souhrnu jednorázových i pravidelných činností. Plní funkci vzdělávací a výchovnou, kulturní a sociálně – preventivní, zdravotní (regenerační a relaxační), oddechovou a kompenzační.“ (Hofbauer, 2004, s. 66).

Volnočasové aktivity v rámci školy jsou uskutečňovány především formou příležitostné a jednorázové činnosti, které rozšiřují a prohlubují obsah vyučovacího procesu a mají oddechovou a kompenzační funkci. Patří mezi ně zejména návštěvy historických památek, kulturních, sportovních a dalších akcí. Patří sem také školní slavnosti, plesy nebo školy v přírodě či lyžařské zájezdy. Další kategorií jsou různé regionální, celostátní a mezinárodní vědomostní soutěže (Hofbauer, 2004, s. 69–70).

Další formou jsou zařízení působící při školách. Jedná se především o školní družiny, které navštěvují žáci prvního stupně a školní kluby, které jsou určeny žákům druhého stupně. Dle Pávkové (2008, s. 113–114) mají školní družiny a školní kluby předpoklady k pravidelnému a každodennímu pedagogickému ovlivňování volného času žáků, neboť vychovatelé jsou se žáky v každodenním kontaktu, mohou působit na většinu žáků bez ohledu na sociální postavení rodiny a mají možnost pravidelného kontaktu s rodiči. Dalším aspektem je vhodná kvalifikace a odborná způsobilost vychovatelů. Podobným typem zařízení jsou střediska pro volný čas dětí a mládeže. Ty se dále dělí na domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností. Posláním domů dětí a mládeže je naplňovat rekreační a výchovně – vzdělávací funkci širokou zájmovou působností. Stanice zájmové činnosti jsou specializované jen na konkrétní zájmové oblasti. Tyto zařízení sice převážně zřizují obce nebo kraje, ale jsou zařazovány do sítě školských zařízení.

Vrstevnické skupiny

Významným činitelem v rámci volného času dětí a mládeže jsou bezesporu vrstevnické skupiny. Jejich charakteristickým znakem je názorová a věková blízkost členů skupiny. Jak popisuje Kraus, jedná se o primární, zpravidla neformální skupiny, charakterizované bezprostředními kontakty a silným pocitem příslušnosti ke skupině. Počátky vrstevnických skupin lze spatřovat v tzv. „hrových skupinách“, kde ovšem nedochází k vědomé sounáležitosti, která je typická pro starší věkové skupiny dětí. Skutečné vrstevnické skupiny vznikají v průběhu školní docházky a jsou charakterizovány nestálostí a nízkým stupněm soudržnosti. S přibývajícím věkem se význam a role vrstevnických skupin zvětšuje. Trochu jiné je to u vrstevnických skupin mládeže. U těchto skupin je typickým znakem snaha o vymaňování se z přímé kontroly dospělých a zároveň jsou prostředkem, kterým manifestují svou snahu po samostatnosti a dospělosti (Kraus, 2014, s. 100–101).

Jak dále upozorňuje Kraus (2014) důležitým znakem vrstevnických skupin je stupeň formálnosti a organizovanosti. Většinou vznikají spontánně, neorganizovaně a bez jasné vnitřní struktury. Postupem času mohou získat vnitřní řád a pravidla. Kromě vrstevnických skupin, působících pozitivně na rozvoj osobnosti jedince, existují i takové, které mají na osobnost negativní dopad (bandy, gangy). *„Není pochyb o tom, že vrstevnické party a skupiny ovlivňují, především v období adolescence, celkový vývoj jedince. Formují jeho*

názory, postoje, hodnoty ve chvílích, kdy rodina i škola ztrácejí svůj zásadní vliv. Samozřejmě ne každá skupina musí mít závadový charakter, nicméně dá se říci, že značná část těchto skupin onen charakter má.“ (Kraus, 2014, s. 106).

Dle Hofbauera příslušnost k vrstevnické skupině poskytuje zázemí, ochranu a kompenzuje sociální a citovou deprivaci. Vytváření sociálních vztahů a pocitu bezpečnosti má pro členy někdy stejný význam jako samotný obsah činnosti. Přispívá k socializaci jedince a k osvojování pozitivních hodnot. V některých případech může však působit opačným směrem a důsledkem může být delikventní chování (Hofbauer, 2004, s. 99).

K vrstevnickým skupinám se váže pojem „subkultur mládeže“. Mnoho vrstevnických skupin představuje právě určitou subkulturu. V kontextu výše uvedeného je třeba říci, že na většinu subkultur mládeže společnost hledí poněkud přezíravě.

Dle Smolíka dospívající prožívají období budování identity především ve vrstevnické skupině, tedy mezi sobě rovnými lidmi. Tato identita bývá často hledána i v partách, pohybujících se v rámci subkultur mládeže. *„Subkultury jsou vlastně utvářeny slučováním jednotlivých skupin mládeže na základě zájmů, aktivit, vědomí společné identity, módy, společných hodnot, ideálů, ale i pod vlivem médií a hudebního průmyslu.“ (Smolík, 2010, s. 24–25).*

Média

Dalším důležitým činitelem ovlivňujícím volný čas jsou sdělovací prostředky (médiá) a hromadné sdělovací prostředky (masmédia). Není pochyb o tom, že především současná mladá generace je hromadnými sdělovacími prostředky velmi ovlivněna. *„Ve 20. století prošla prudkým vývojem jak tradiční média tištěná (knihy, časopisy), tak média zaměřená na akustické nebo obrazové zpracování informací (film, rozhlas, televize). Značně rozšířila svoji nabídku z hlediska obsahu i metod, zvýšila dosah, vliv i význam. V posledních desetiletích je doplnila média spjatá s rozvojem elektronických technologií (mobilní telefony, počítače, internet). S nebývalou rychlostí a razancí se nové formy komunikace staly součástí denního života rostoucího okruhu příslušníků společnosti.“ (Hofbauer, 2004, s. 128).*

Působení médií má však také odvrácenou stranu. Jednak je to pasivní přístup uživatelů, kteří tráví u monitorů nebo obrazovek značnou část svého času na úkor jiných volnočasových aktivit a pak také závadný obsah, který do určité míry ovlivňuje psychický vývoj jedince. Dalším nežádoucím faktorem je výskyt kyberšikany a dalších nežádoucích jevů spojených s užíváním internetu a sociálních sítí.

Další volnočasové zařízení a subjekty

Volný čas ovlivňuje kromě výše zmíněných činitelů také celá řada dalších velmi různorodých subjektů. Velkou skupinu tvoří nestátní neziskové organizace. Tyto subjekty budou podrobněji přiblíženy v kapitole 3.2 v rámci primární prevence rizikového chování. V neposlední řadě se na ovlivňování volného času podílí také obce nebo různé soukromé subjekty. Zřizují instituce, které nabízejí možnost zájmového vzdělávání a smysluplného využití volného času. Jsou to kina, divadla, kulturní domy či různá sportoviště.

2 Rizikové chování a sociální patologie

V posledních desetiletích dochází k nárůstu nezdravých či nežádoucích jevů ve společnosti. Objevují se nové hrozby a jevy, se kterými se musí společnost „popasovat“. Velmi ohroženou skupinou jsou také děti a mládež. V následujících kapitolách si přiblížíme problematiku rizikového chování dětí a mládeže, sociálních deviací a sociální patologie.

2.1 Rizikové chování dětí a mládeže

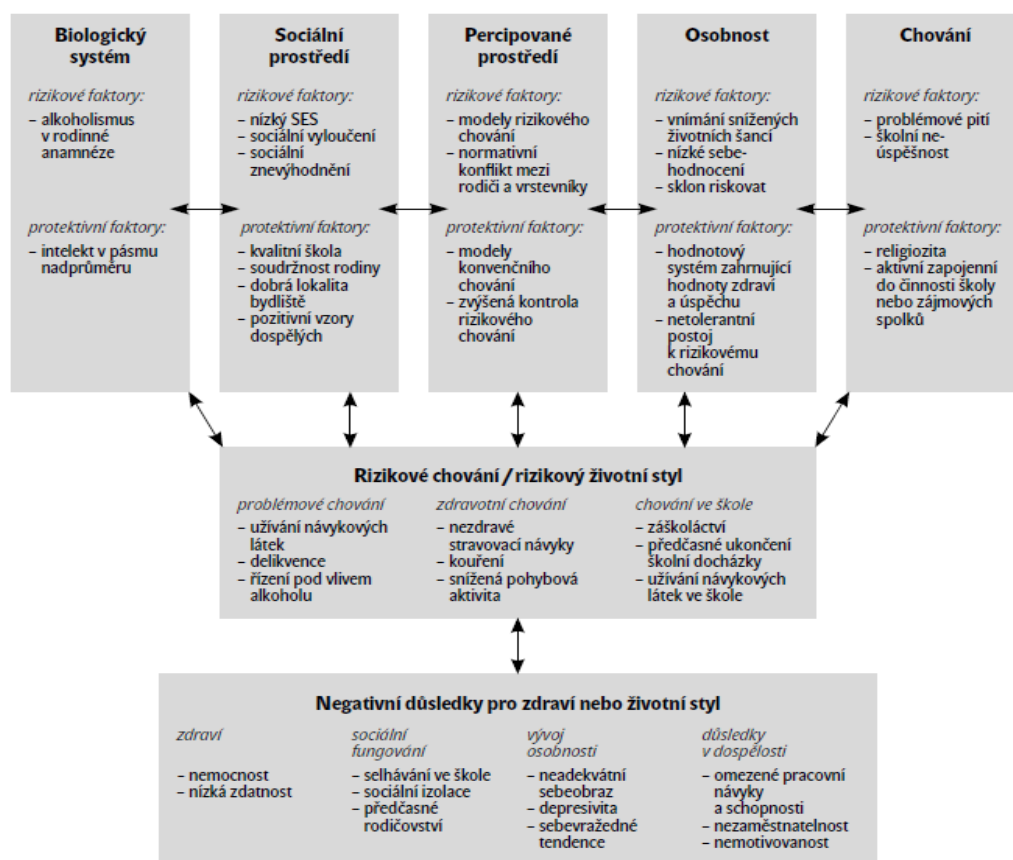
Pojem rizikové chování je používán především vůči dětem a mládeži, neboť nepůsobí tak pejorativně, jako sociálně patologické jevy. Lidský organismus je během období dospívání vystaven mnoha biologickým, psychickým či společenským změnám. Navíc v souvislosti s měnícím se světem a dynamickým způsobem života současné společnosti je dospívající mládež vystavena spoustě nástrah, které mohou ohrozit zdravý vývoj dospívajících. Na sklon k rizikovému chování má bezesporu vliv rodina, škola, vrstevnické skupiny, média a v neposlední řadě také osobnost dospívajícího.

Dle Kabíčka, Csémyho a Hamanové (2014, s. 32–33) sklon experimentovat s rizikem je u dospívající mládeže přirozený jev. Toto chování musí ovšem mít přechodné trvání a také omezenou míru, která neznamená ohrožení jedince a nepředstavuje jednání problémové. V posledních letech však výrazně přibývá mladých, kteří přijímají rizikový způsob života a tím sami sebe ohrožují a nezřídka i poškozují. Výzkumy realizované od sedmdesátých let v USA a zaměřené na chování mladých lidí ve vztahu k psychosociálnímu vývoji v adolescenci ukázaly, že jde o několik okruhů rizikového chování, které je zároveň chováním problémovým. Je to především zneužívání návykových látek, poruchy chování a delikvence a rizikové sexuální chování. Tyto různé projevy rizikového chování se často vyskytují společně a mají stejné příčiny, tedy stejné rizikové i ochranné faktory. Postupně se pro tyto příznaky vžilo označení **syndrom rizikového chování v dospívání (SRCH – D)**.

Miovský a kolektiv uvádí, že pojem „rizikové chování“ stejně jako „problémové chování“ je sociálním konstruktem zahrnující různé formy chování, které ale nemusí být

nutně jednoznačně vymezeny. „Jsou však hodnoceny jako takové, které způsobují zdravotní, sociální nebo psychické ohrožení jak jedince samotného, tak i jeho sociálního okolí, přičemž ohrožení může být reálné nebo předpokládané. Společným jmenovatelem všech zmiňovaných způsobů rizikového chování je kritérium prepatologické úrovně projevů, tj. nedochází k naplnění známek patologie“ (Miovský et al., 2010, s. 31).

Při tvorbě preventivních programů je důležité zaměřit pozornost na faktory podílející se na rozvoji rizikového chování. Zohlednění kontextu, v rámci kterého tyto faktory působí, umožňuje vybudování účinných preventivních programů. Jako teoretický rámec pro tento účel mohou posloužit tzv. multifaktoriální teorie rizikového chování, které se opírají o velké množství proměnných a které naznačují jejich vzájemné interakce. Dominantním modelem tohoto typu je teorie problémového chování formulovaná R. Jessorem. Podstatou teorie problémového chování je premisa, že rizikové chování je výsledkem interakce osobnosti člověka s prostředím, ve kterém žije. Na základě tohoto předpokladu lze faktory podílející se na genuzi rizikového chování členit do pěti systémů (viz Obr. 2) (Jessor, Donovan a Costa in Miovský, 2010, s. 35).

Obr. 2 – Struktura teorie problémového chování (Jessor, Donovan a Costa in Miovský, 2010, s. 35)

Koncepční materiál Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy nazvaný „Národní strategie primární prevence rizikového chování“ vymezuje formy rizikového chování takto (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, ©2013–2018, online):

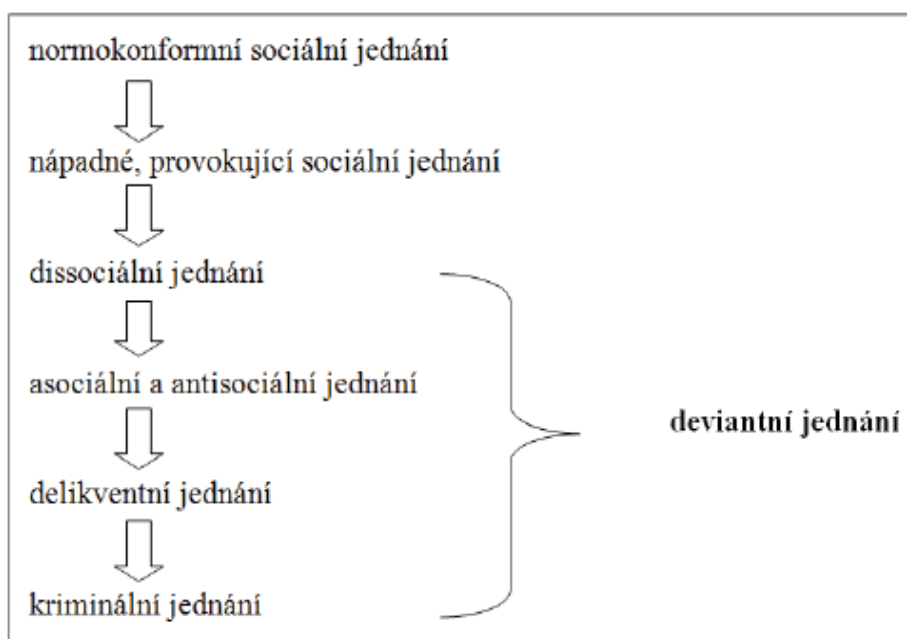
- Interpersonální agresivní chování (agrese, šikana, kyberšikany, násilí, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus apod.)
- Delikventní chování ve vztahu k hmotným statkům (vandalismus, krádeže, sprejerství apod.)
- Záškoláctví
- Závislostní chování (užívání návykových látek, netolismus, gambling)
- Rizikové sportovní aktivity, prevence úrazů
- Rizikové chování v dopravě, prevence úrazů
- Spektrum poruch příjmu potravy
- Negativní působení sekt
- Sexuální rizikové chování

2.2 Sociální deviace a sociální patologie

Pojem deviace je obecně chápán, jako odchylka od určité normy. Průcha, Walterová a Mareš (2009, s. 50) označují deviaci jako hodnotově neutrální označení pro odchylku od normy či pravidel, která říkají, co je vhodné či přípustné v dané sociální skupině nebo společnosti. Sociální deviace je odklon od sociálních či morálních norem platných pro určitou společnost. „*Pojem sociální deviace označuje porušení nebo podstatnou odchylku od některé sociální normy chování nebo od skupiny norem, je výrazem nerespektování požadavků*“ (Kraus, 2014, s. 15). Ondrejkovič popisuje sociální deviaci jako jednání, které se odchyluje od očekávaného, standardizovaného a institucionalizovaného chování, které předepisuje sociální norma platná v určité společnosti nebo sociálním útvaru (Ondrejkovič in Kraus, 2014, s. 15).

Jak dále uvádí Kraus sociologické pojetí deviace je mnohem širší než pojetí právní nebo etické. Sociální deviaci nelze ztotožňovat s trestnou činností, která je pouze jednou z jejích forem, i když většina forem sociálně deviantního chování tuto povahu obvykle má (Kraus, 2014, s. 15). Z výše uvedeného je zřejmé, že sociální deviace může mít formu

negativní, ale také pozitivní odchylky (workoholismus, abstinence). Podle P. Ondrejkooviče lze veškeré chování dělit tímto způsobem (viz Obr. 3).

Obr. 3 - členění chování dle Petera Ondrejkooviče (Ondrejkoovič in Bělík a Hoferková, 2016, s. 10)

Kraus dělí sociální deviace do tří rovin, podle stupně závažnosti a společenské nebezpečnosti:

- **Nežádoucí sociální jevy** se vyskytují v každé společnosti a nabírají na závažnosti až ve chvíli, kdy jejich výskyt překročí únosnou hranici (nezaměstnanost, rozvodovost, chudoba).
- **Asociální jednání** je závažnější, neboť narušuje zájmy politické, ekonomické či morální základy společnosti. Společným jmenovatelem všech těchto deviací je agresivita. Patří sem veškeré násilí (šikana, domácí násilí, týrání zvířat), sexuální zneužívání, ale také extremismus.
- **Sociálně patologické jevy** jsou z hlediska fungování společnosti nejproblematictější, nejnebezpečnější a mají největší negativní důsledky. Patří sem kriminalita, veškeré závislosti či prostituce (Kraus, 2014, s. 25–26).

Fischer a Škoda zmiňují tzv. objektivní deviace. Každé sociální prostředí má určitý toleranční limit. Je to míra variability snášenlivosti k chování a dodržování norem druhými jednotlivci. Pro objektivní deviace zůstává rozhodujícím kritériem porušení normy.

V rámci jejího překročení však sleduje a zdůrazňuje splnění dalších podmínek. Patří sem především:

- Opakovatelnost – porušování normy v čase a v různých teritoriích.
- Hromadnost – porušování se musí objevovat ve větších skupinách obyvatel.
- Společenská závažnost – posouzení konkrétního chování v daném sociokulturním prostředí.
- Etiologická identita – možná predikce daného deviantního jevu (Fischer a Škoda, 2014, s. 16–17).

V další části této kapitoly se budeme věnovat sociální patologii a sociálně patologickým jevům. Kraus a Hroncová (2010, s. 9) popisují sociální patologii jako vědní disciplínu, studijní předmět a také jako nežádoucí a chorobné jevy ve společnosti. Sociálně patologické jevy jsou předmětem zkoumání sociologie, psychologie, kriminologie, medicíny a dalších věd.

Dle Mühlpachra je sociální patologie souhrnný pojem pro označení chorobných či všeobecně nežádoucích společenských jevů. Patří sem sankcionované formy deviantního chování a také studium příčin jejich vzniku a existence. Sociálně patologické jevy mají všechny známky sociálních jevů včetně nadindividuálnosti, což znamená, že existují nezávisle na tom, zda si je jednotlivec uvědomuje či nikoliv (Mühlpachr, 2008, s. 53–55).

Jak uvádí Fischer a Škoda (2014, s. 16–17) sociální patologie bylo původně označení pro jedno z odvětví sociologie. Tento pojem poprvé použil anglický sociolog Herbert Spencer. Tento zastánce pozitivismu a tzv. organicistického proudu v sociologii hledal paralelu mezi sociální a biologickou patologií, a to v oblasti biologického a sociálního organismu. Émile Durkheim považoval sociální patologii za vědu o chorobách a nepříznivých skutečnostech, které se odchyľují od stanovených norem, ale současně jsou organickou součástí sociálního života. Sociálně patologické jevy jsou pro společnost vždy negativní, což u deviantních jevů platit nemusí, proto je nutné uvedené pojmy rozlišovat.

„V průběhu 20. století byly považovány za sociálně patologické jevy sebevražednost, alkoholismus, prostituce, rozvodovost, nezaměstnanost a válka. Později se k nim přidaly narkomanie, široké spektrum závislostí, násilí, agresivita a extremismus, který představuje dnes jedno z největších nebezpečí.“ (Mühlpachr, 2008, s. 54).

Do kategorie sociálně patologických jevů v současné době například dle Fischera a Škody (2014) nebo Krause a Hroncové (2010) patří:

- Agresivita a násilí
- Kriminalita a delikvence
- Sebevražednost
- Prostituce
- Sociálně patologické jevy spojené s prostředím rodiny
- Látkové závislosti (alkoholismus, drogy, tabakismus)
- Nelátkové závislosti (patologické hráčství, poruchy příjmu potravy, pyromanie, oniománie, netholismus, nomofobie, workoholismus apod.)

3 Prevence rizikového chování

S pojmem prevence se setkáváme v mnoha oborech a oblastech lidského konání. Tento pojem je odvozený z latinského slova „*praevenire*“ a znamená předcházet. Dle Průchy, Walterové a Mareše (2009, s. 218) je prevence soubor opatření zaměřených na předcházení nežádoucím jevům. Smyslem prevence je tedy předcházet všemu, co je ve svém důsledku pro člověka negativní. V každém případě můžeme říci, že „prevence se vyplatí“. Ať už je to v oblasti sociálně patologických jevů, požární ochrany, prevence nemocí či dalších oblastí.

3.1 Druhy preventivních aktivit

Prevenici rizikového chování obecně dělíme na primární, sekundární a terciární. Dle Miovského a kol. (2010, s. 14), se nejdříve vyvíjela prevence užívání návykových látek. Tato oblast se také stala tvůrcem a hybatelem procesu vývoje prevence jako celku. „*Za prevenci rizikového chování považujeme jakékoli typy výchovných, vzdělávacích, zdravotních, sociálních či jiných intervencí směřujících k předcházení výskytu rizikového chování, zamezujících jeho další progresi, zmírňujících již existující formy a projevy rizikového chování nebo pomáhajících řešit jeho důsledky.*“ (Miovský et al., 2010, s. 24).

Primární prevencí rozumíme výchovu k předcházení a minimalizaci projevů rizikového chování. Dále výchovu ke zdravému životnímu stylu, rozvoji pozitivního sociálního chování, rozvoji psychosociálních dovedností a zvládnání různých zátěžových situací (Prevence-info.cz, ©2010–2018, online). Z výše uvedeného je patrné, že primární prevence je adresována dětem a dospívajícím, kteří ještě nejsou přímo zasaženi rizikovým chováním. Jak popisují Bělík a Hoferková, těžištěm primární prevence je ovlivňování výchovy, vzdělávání, volnočasových aktivit a práce s hodnotami dětí a mládeže. Primární prevence by měla být rovnoměrně rozložena mezi rodinu, školu, lokální prostředí, organizace neziskového sektoru a další subjekty působící na děti a mládež (Bělík a Hoferková, 2016, s. 19–20). „*Konečným a hlavním cílem primární prevence je, abychom v maximální možné míře předcházeli a současně redukovali míru rizik spojených s konkrétními projevy rizikového chování.*“ (Miovský et al., 2010, s. 28). Primární prevenci dále dělíme na nespecifickou a specifickou prevenci.

Jako **nespecifickou primární prevenci** označujeme všechny aktivity, které podporují zdravý životní styl a osvojování pozitivního sociálního chování prostřednictvím smysluplného využívání a organizace volného času. Patří sem například zájmové, sportovní a volnočasové aktivity, které vedou k rozvoji zdravé osobnosti a k odpovědnosti za sebe a své jednání (Prevence-info.cz, ©2010–2018, online). Do oblasti nespecifické primární prevence patří také Sbory dobrovolných hasičů jako nestátní nezisková organizace působící na úseku požární ochrany.

Za **specifickou primární prevenci** považujeme takové aktivity, které jsou zaměřeny na některou z konkrétních forem rizikového chování. Specifické preventivní programy musí splňovat určitá kritéria. Je to přímý a explicitně vyjádřený vztah k určité konkrétní formě rizikového chování. Dále musí být nastavena jasná časová a prostorová ohraničenost preventivních aktivit. V neposlední řadě je nutné zacílení na jasně ohraničenou a definovanou cílovou skupinu (Miovský et al., 2010, s. 25). Specifickou primární prevenci dělíme do tří úrovní:

- a) **Všeobecná primární prevence** se zaměřuje na běžnou populaci dětí a mládeže, bez rozdílu méně či více rizikových skupin. Zohledňuje pouze věková kritéria a případná specifika daná například sociálními faktory. Programy jsou koncipovány pro větší množství osob (většinou se jedná o třídu nebo menší sociální skupinu). Pro tuto úroveň prevence většinou stačí úplné vzdělání školního metodika prevence. Do této kategorie patří například preventivní program EUDAP (Miovský et al, 2010, s. 42).
- b) **Selektivní primární prevence** se zaměřuje na skupiny osob, u kterých je zvýšené riziko pro vznik a vývoj různých forem rizikového chování. Tyto skupiny osob jsou více ohrožené, například zvýšeně vulnerabilní nebo ve větší míře vystavené působení rizikových faktorů. Pracuje se zde s menšími skupinami osob či jednotlivci. Patří sem některé modely vrstevnických programů nebo různé sociálně – psychologické skupinové programy posilující například sociální dovednosti, komunikaci či vztahy. Je zde také kladen větší důraz na odbornou způsobilost preventisty (Miovský et al. 2010, s. 43).
- c) **Indikovaná primární prevence** je zaměřena na jedince, kteří jsou vystaveni působení rizikových faktorů, případně u kterých se již projevilo rizikové chování. Snahou je řešit problém co nejdříve a neprodleně zahájit případné intervence. Zde je již nutná schopnost preventisty posuzovat individuální povahu a specifika daných

případů. Následně pak navrhnout postup řešení včetně součinnosti se školním psychologem či externím poradenským subjektem. Tato úroveň prevence již vyžaduje speciální pedagogické nebo psychologické vzdělání (Miovský et al., 2010, s. 43).

Sekundární prevence se zaměřuje na konkrétní rizikové skupiny obyvatelstva, které jsou blíže vymezené podle věku, druhu ohrožení, území a na kriminálně rizikové sociální a situační prostředí (Ministerstvo vnitra České republiky, ©2018, online).

Terciární prevence představuje resocializační opatření zaměřující se na osoby, které již spáchaly trestný čin nebo se naopak staly obětí trestného činu. Dále také na lokality, které jsou kriminalitou zasaženy. S ohledem na odbornou náročnost jsou tyto oblasti především záležitostí pracovníků Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva spravedlnosti či Ministerstva vnitra (Ministerstvo vnitra České republiky, ©2018, online).

V rámci struktury prevence kriminality ještě pracujeme s pojmy prevence sociální, prevence situační a prevence viktimmnosti. Tyto přístupy se vzájemně doplňují v primární, sekundární i terciární prevenci.

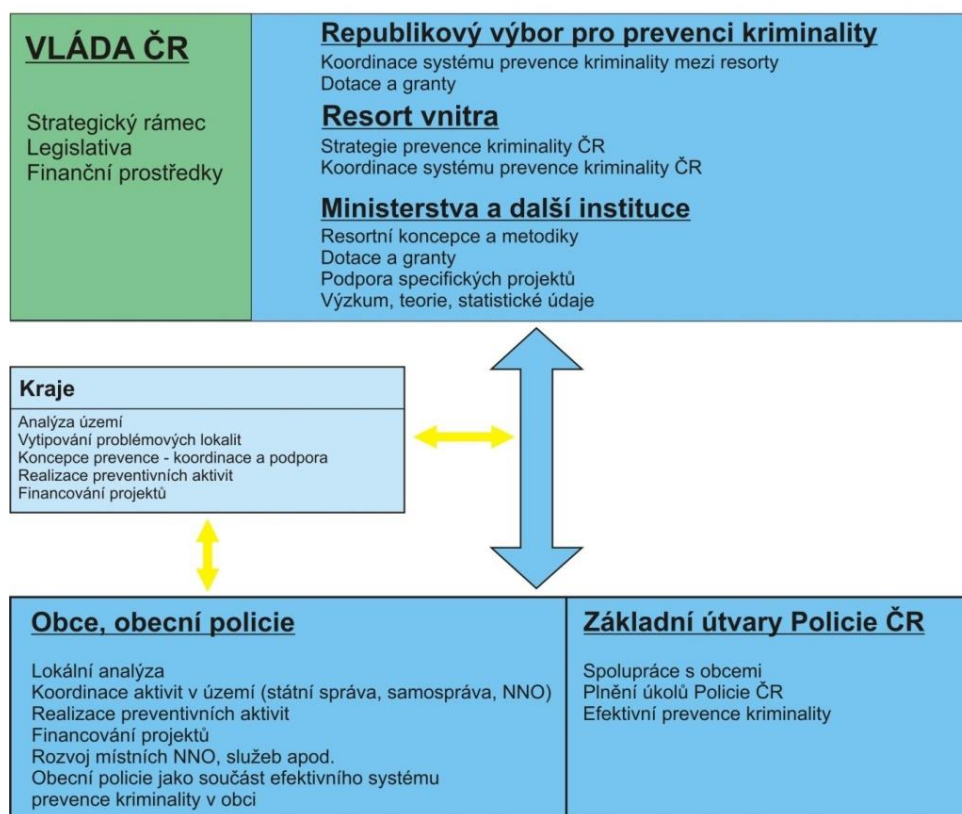
Sociální prevencí se rozumí aktivity působící na proces socializace a integrace jedince do společnosti. Jedná se zejména o ovlivňování nepříznivých sociálních a ekonomických podmínek, nejčastěji pomocí dětem a mládeži ze sociálně znevýhodněného prostředí či sociálně vyloučených lokalit. Sociální prevence je součástí sociální politiky (Ministerstvo vnitra České republiky, ©2018, online).

Situační prevence vychází ze skutečnosti, že určité druhy kriminality se objevují v určité době, na určitém místě a za určitých okolností. Prostřednictvím různých opatření se snaží krimogenní podmínky minimalizovat. Neefektivněji působí v rámci snižování majetkové trestné činnosti. Úspěšnost situační prevence je vysoká, podmínkou je však adekvátní volba opatření (Ministerstvo vnitra České republiky, ©2018, online).

Prevence viktimmnosti je založena na konceptech bezpečného chování diferencovaného dle různých kriminálních situací a psychické připravenosti ohrožených osob. Jedná se především o psychologické či právní poradenství, trénink v obranných strategiích nebo propagaci technických možností ochrany před trestnou činností (Ministerstvo vnitra České republiky, ©2018, online).

System prevence kriminality v České republice má celkem tři úrovně. Počínaje úrovní republikovou, kde se nachází vláda ČR, jednotlivá ministerstva či Republikový výbor pro prevenci kriminality, přes úroveň krajskou až po úroveň lokální, do které patří místní samosprávy, místní útvary policie či nestátní neziskové organizace (viz Obr. 4).

SYSTÉM PREVENCE KRIMINALITY V ČR

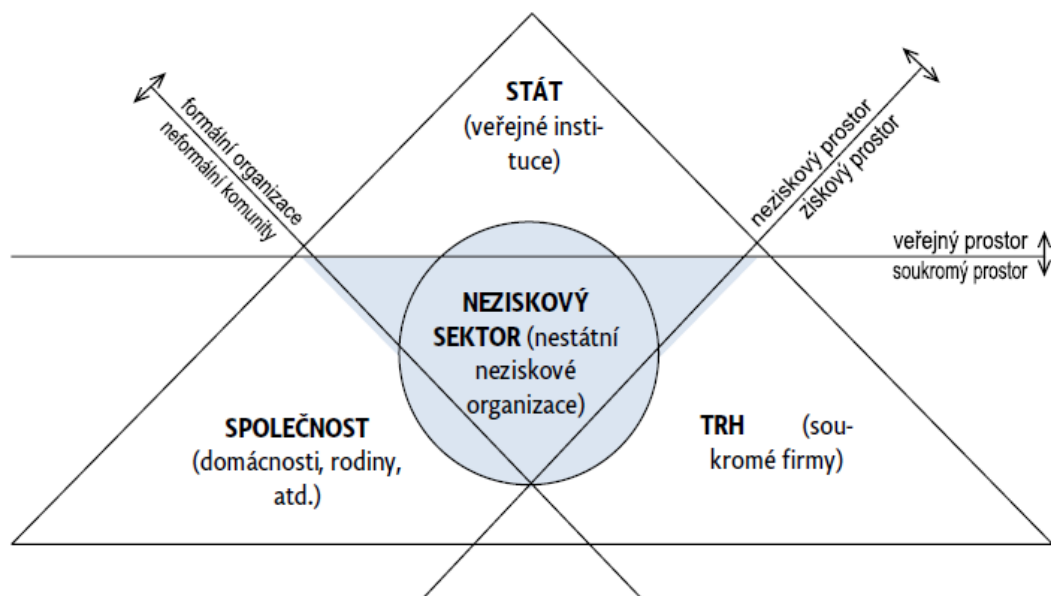
Obr. 4 – System prevence kriminality v ČR (Strategie prevence kriminality v ČR na léta 2016–2020, s. 13)

3.2 Nestátní neziskové organizace v rámci primární prevence

Neziskové organizace jsou charakterizovány jako organizace, které nevytvářejí zisk k přerozdělení mezi své vlastníky, správce nebo zakladatele. Zisk mohou vytvořit, musí ho, ale vložit zpět do rozvoje organizace (Neziskovky.cz, ©2018, online). Z výše uvedeného je patrné, že neziskové organizace nejsou ryze podnikatelským či obchodním subjektem.

Neziskové organizace, které jsou součástí neziskového sektoru, působí všude tam, kde nestačí stát, podniky či společnost v podobě rodiny nebo jednotlivců. Přesto částečně zasahuje neziskový sektor i do ostatních sektorů (viz Obr. 5). Existují neziskové

organizace, ve kterých je podstatný vliv státu či veřejné zprávy. Neziskový sektor hraje důležitou roli tam, kde se neangažují státní ani podnikové organizace. Důležitým prvkem je zde dobročinnost a dobrá vůle pomáhat lidem (Bachmann, 2011, s. 13–14).

Obr. 5 - Pozice neziskového sektoru v národním hospodářství (Pestoff in Bachmann, 2011, s. 14)

Jak dále uvádí Bachmann (2011, s. 24–25) neziskové organizace dělíme na veřejné a soukromé. Veřejné nebo také vládní či státní neziskové organizace realizují převážně výkon státní správy. Jsou to příspěvkové organizace a organizační složky státu a kraje. Nestátní nebo také nevládní neziskové organizace (dále také NNO) jsou subjekty, které vznikly na základě aktivity občanů tzv. „zdola“. Nejznámější právní formy jsou spolky a pobočné spolky, nadace a nadační fondy, účelová zařízení církví, obecně prospěšné společnosti, ústavy a školské právnické osoby.

Na úrovni vlády České republiky existuje Rada vlády pro nestátní neziskové organizace, která je poradním a koordinačním orgánem a vytváří vhodné podmínky pro existenci a činnost nestátních neziskových organizací. Tato rada vytvořila dokument „Státní politika vůči nestátním neziskovým organizacím na léta 2015–2020“ schválený vládou České republiky. V tomto dokumentu jsou mimo jiné uvedeny typické znaky NNO dle definice amerického sociologa Lestera M. Salomona a německého sociologa Helmuta K. Anheiera. Jsou to tyto znaky:

- organizovanost
- soukromý charakter a nezávislost na státu

- nerozdělování zisku
- samosprávnost
- dobrovolnost

Další členění NNO vychází z jejich funkce. Podle tohoto kritéria dělíme neziskové organizace na:

- **servisní NNO** – poskytují přímé služby klientům, patří sem NNO působící v oblasti sociálních služeb, zdravotnictví nebo humanitární pomoci.
- **advokační NNO** – bojují za práva vymezených skupin či vybraných veřejných zájmů. Prosazují změny nebo naopak brání změnám vůči veřejným nebo soukromým institucím.
- **zájmové NNO** – jsou nejpočetnější skupinou NNO. Zaměřují se na organizování zájmové činnosti pro své členy, ale také pro širší veřejnost. Patří sem NNO v oblasti sportu, kultury nebo tradiční venkovské spolky (sbory dobrovolných hasičů, Sokol, myslivci apod.)
- **filantropické NNO** – podporují finančně i hmotně veřejně prospěšné aktivity. Jsou to například nadace a nadační fondy (Vláda České republiky, ©2009–2018, online).

Jak popisuje Miovský a kolektiv (2010, s. 99), současná úloha NNO v rámci primární prevence je nezastupitelná. Platí, že i přes zavedení minimálního preventivního programu ve školách a systematického vzdělávání školních metodiků prevence, existují školy, ve kterých NNO supluje preventivní práci pedagogů. *„Zásadní roli NNO hraje jednak ve vzdělávání v primární prevenci a jednak v zajištění specializovaných programů specifické primární prevence. Tato práce by se měla soustřeďovat na prevenci obecnou a být součástí pedagogické práce jako takové.“* (Miovský et al., 2010, s. 99).

4 Dobrovolní hasiči

V následujících kapitolách si přiblížíme činnost dobrovolných hasičů. Nejprve vysvětlíme rozdíl mezi jednotkou Sboru dobrovolných hasičů a Sbohem dobrovolných hasičů. V další kapitole se zaměříme především na jejich participaci při práci s dětmi a mládeží ve volném čase v rámci primární prevence.

Dobrovolní hasiči nejsou jen organizace, které svým statutem a posláním spadají mezi organizační složky obce nebo nestátní neziskové organizace na úseku požární ochrany. **Dobrovolní hasiči jsou „životní styl“.** V mnoha obcích či menších městech jsou dobrovolní hasiči hlavní složkou, která zajišťuje společenský a sportovní život v obci. Jsou nositelé tradic, které se v mnoha rodinách přenášejí z generace na generaci. Jejich historie sahá do poloviny 19. století a za tuto dobu prošly mnoha změnami až do současné podoby. Především ale dobrovolní hasiči zachraňují životy, zdraví, majetek a životní prostředí.

4.1 Rozdělení dobrovolných hasičů a jejich ukotvení v legislativě

Pojem dobrovolní hasiči označuje jednotlivce či subjekty, které se organizovanou formou podílí na dobrovolné činnosti v oblasti požární ochrany. Dobrovolní hasiči realizují svoji činnost v rámci legislativy České republiky na dvou úrovních.

První úroveň jsou **Jednotky sboru dobrovolných hasičů** (dále jen jednotka SDH). Jednotka SDH je definována zákonem č. 133/1985 Sb. o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů. Zde je v § 29, odst. 1 uvedeno, že obec v samostatné působnosti na úseku požární ochrany:

- a) zřizuje jednotku sboru dobrovolných hasičů obce, která provádí hašení požárů a záchranné práce při živelních pohromách a jiných mimořádných událostech a plní další úkoly podle zvláštního právního předpisu ve svém územním obvodu; členům jednotky sboru dobrovolných hasičů obce za hašení požárů a záchranné práce při živelních pohromách a jiných mimořádných událostech v mimopracovní době poskytuje odměnu,*
- b) udržuje akceschopnost jednotky sboru dobrovolných hasičů obce,*
- c) zabezpečuje odbornou přípravu členů jednotky sboru dobrovolných hasičů obce,*

- d) zabezpečuje materiální a finanční potřeby jednotky sboru dobrovolných hasičů obce a požární ochrany,*
- e) zajišťuje péči o členy jednotky sboru dobrovolných hasičů obce, jakož i péči o zaměstnance zařazené v jednotkách hasičských záchranných sborů podniků, členy jiných jednotek sborů dobrovolných hasičů obce nebo podniků, popřípadě i o osoby vyzvané k poskytnutí osobní pomoci podle § 18, jestliže zasahují za ztížených podmínek nebo u děle trvajících zásahu na území obce,*
- f) poskytuje náhradu ušlého výdělků členu jednotky sboru dobrovolných hasičů obce, který se ve své pracovní době nebo v době, ze které mu plyne příjem ze samostatné činnosti, zúčastní zásahu při požáru nebo jiných záchranných prací při živelních pohromách nebo jiných mimořádných událostech nebo nařízeného cvičení anebo nařízené odborné přípravy,*
- g) zabezpečuje a hradí pro členy jednotky sboru dobrovolných hasičů obce preventivní zdravotní prohlídky, (Zákony pro lidi, ©2018, online).*

Dále je v § 65, odst. 1, písm. c) uvedeno, že činnost v jednotce vykonávají fyzické osoby, které tuto činnost nevykonávají jako své zaměstnání. V § 68, odst. 1 se píše, že velitele jednotky jmenuje a odvolává starosta obce po předchozím projednání s příslušným Hasičským záchranným sborem kraje (Zákony pro lidi ©2018, online).

Z výše uvedeného vyplývá, že jednotka SDH je organizační složka obce. Podílí se na zdolávání mimořádných událostí a je plně finančně závislá na obci, respektive obec zajišťuje jednotku materiálně i finančně. Veškerá technika, prostředky strojní či technické služby jsou majetkem obce, který je zapůjčen jednotce SDH do užívání. Velitele jednotky jmenuje starosta obce. Členové jednotky musí mít odbornou a zdravotní způsobilost. Ostatní náležitosti, například početní stav jednotky nebo minimální vybavení určují další legislativní dokumenty a metodiky. Jednotky SDH patří mezi základní složky Integrovaného záchranného systému.

„Integrovaný záchranný systém (IZS) je efektivní systém vazeb, pravidel spolupráce a koordinace záchranných a bezpečnostních složek, orgánů státní správy a samosprávy, fyzických a právnických osob při společném provádění záchranných a likvidačních prací a přípravě na mimořádné události.“ (HZSČR, ©2018, online).

Základními složkami IZS jsou:

- Hasičský záchranný sbor České republiky
- Jednotky požární ochrany zařazené do plošného pokrytí
- Zdravotnická záchranná služba
- Policie České republiky (HZSČR, ©2018, online)

Druhou úroveň tvoří nestátní neziskové organizace působící na úseku požární ochrany. Dříve to byla občanská sdružení, ale zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník jejich statut změnil na spolky. **Sbory dobrovolných hasičů** (dále také SDH) jsou tedy organizace působící na úseku požární ochrany na obcích. Sbory dobrovolných hasičů jsou registrovány jako základní organizace Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska (dále také SH ČMS). SH ČMS je největší organizací sdružující dobrovolné hasiče. Dle výroční zprávy SH ČMS za rok 2017 organizace sdružovala 358 324 členů (SH ČMS, ©2018, online). Tato organizace má svoje stanovy, ze kterých mimo jiné vyplývá:

- SH ČMS je pokračovatelem organizací hasičstva, které dříve působily na území Čech, Moravy a Slezska.
- SH ČMS je právnickou osobou, zapsanou ve spolkovém rejstříku, jeho statutárním orgánem je výkonný výbor, za který jedná starosta.
- SH ČMS má organizační jednotky – pobočné spolky, které jsou právními osobnostmi zapsanými ve spolkovém rejstříku.
- Cílem činnosti SH ČMS je spolupůsobit při vytváření podmínek k ochraně života a zdraví občanů před požáry a při živelních pohromách a jiných událostech. Vytvářet podmínky pro činnost s dětmi a mládeží a podporovat zdravý rozvoj jejich osobnosti, zejména jejich psychických, mravních, sociálních a fyzických schopností. Dále pak podporovat sportovní činnost svých členů s ohledem na zdravý rozvoj jejich osobnosti a zvyšování fyzické kondice v duchu zásad zdravého životního stylu. V neposlední řadě pak organizovat a podporovat výkon dobrovolnictví.
- SH ČMS má kromě ústřední a základní úrovně (Sbory dobrovolných hasičů) také svojí krajskou úroveň – Krajské sdružení hasičů a okresní úroveň – Okresní sdružení hasičů.
- Členství v SH ČMS je dobrovolné.

- Hasičem se stane fyzická osoba starší 18 let, mladým hasičem fyzická osoba starší tři let (SH ČMS, ©2018, online).

Hlavní náplní činnosti SDH na obcích je tedy práce s dětmi a mládeží, požární sport, pořádání kulturních a sportovních akcí v obci a také preventivně výchovná činnost. Členové jednotky SDH obce se ve většině případů rekrutují z SDH. Nemusí tomu tak být ale vždy. V některých obcích existuje pouze jednotka SDH, ale není zřízen SDH jako spolek a naopak.

Kromě SH ČMS existují v České republice ještě další dva spolky na úseku požární ochrany. Je to Česká hasičská jednota a Moravská hasičská jednota. Obě organizace fungují podobným způsobem jako SH ČMS, nicméně početní zastoupení dobrovolných hasičů v těchto organizacích je v porovnání se SH ČMS marginální.

4.2 Stručný vhled do historie práce s mládeží

Historie práce s dětmi a mládeží u dobrovolných hasičů se datuje do období vzniku prvních hasičských sborů u nás. Již na počátku 20. století začaly vznikat jinošské hasičské družiny. Rozvoj dětí a dorostu je patrný od roku 1934, kdy byl kladen důraz na brannou výchovu. Impulzem byla především situace v Německu, kde se dostal k moci Adolf Hitler. Byla rozvíjena tělesná a branná výchova, hasičská a samaritánská výchova a také rekreace. Na podporu práce s dorostem byly organizovány několikadenní kurzy pro vedoucí. Druhá světová válka znamenala určitý útlum a zmenšení počtu žákovských a dorosteneckých družstev. Po válce byl ustaven Svaz československého hasičstva a také zvolena dorostová komise, která měla získávat mládež do řad hasičstva. S nástupem komunismu byl vytvořen Svaz československé mládeže s jednotnou dětskou organizací – Pionýrem. Dětské a mládežnické kolektivy hasičů pracovaly prostřednictvím pionýrských oddílů nebo jako kroužky požární ochrany při školách. V roce 1953 dochází k přejmenování na Československý svaz požární ochrany (dále jen ČSPO). Poprvé se objevují disciplíny požárního sportu. V roce 1968 došlo k odloučení od jednotné dětské organizace a byla zřízena samostatná organizace Mladý požárník ČSPO. O dva roky později byla organizace Mladý požárník opět zrušena a sloučena s Pionýrskou organizací. V roce 1972 spatřila světlo světa hra PLAMEN – celostátní sportovně branná hra, která přetrvala až do současnosti a ve které děti získávají odborné dovednosti nejen v požárních disciplínách,

ale také dovednosti z oblasti sportu, zdravotní péče či týmové spolupráce. Po roce 1990 se nástupnickou organizací ČSPO stalo Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska (Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska, ©2018, online).

4.3 Práce s dětmi a mládeží v současnosti v rámci SDH

V této kapitole si přiblížíme činnost SDH ve vztahu k dětem a mládeži. Jak vyplývá ze stanov této organizace, jedním z hlavních cílů je vytvářet podmínky pro činnost s dětmi a mládeží a podporovat zdravý rozvoj jejich osobnosti. Interním dokumentem, který nastavuje pravidla pro práci s mladými hasiči, jsou Směrnice činnosti s kolektivem mladých hasičů. Zde je z pohledu prevence rizikového chování důležitý článek 4 – Cíle při práci s mladými hasiči a zásady mladých hasičů. **Mezi cíle práce s mladými hasiči mimo jiné patří:**

- a) *„efektivní vyplnění volného času prostřednictvím organizované činnosti v rámci občanského sdružení pro mládež*
- b) *ochrana před rizikovými projevy chování – šikana, vandalismus, brutalita, rasismus, kriminalita, drogová závislost, alkoholismus a další*
- c) *seznamovat mladé hasiče s hlavními zásadami preventivně výchovné práce v oblasti požární ochrany*
- d) *vést mladé hasiče k rozšiřování získaných vědomostí mezi ostatní mládež*
- e) *spolupracovat s ostatními mládežnickými sdruženími a organizacemi, státními a samosprávnými či výchovnými institucemi*
- f) *vést mladé hasiče k vlastenectví, poznávání a ochraně přírody, sebevzdělávání, kamarádství, kooperaci s ostatními a participaci k mezinárodní spolupráci“ (SH ČMS, ©2018, online)*

Mezi zásady mladých hasičů patří:

- a) *„být čestným, ukázněným a kamarádským, aktivně pracovat v kolektivu mladých hasičů, spolurozhodovat o jeho činnosti a pomáhat tam, kde je to zapotřebí*
- b) *soustavně pečovat o své zdraví a celoroční systematickou činností zvyšovat svou fyzickou i psychickou kondici, ověřovat ji prostřednictvím soutěží*
- c) *prohlubovat si své znalosti a dovednosti v oblasti požární ochrany*

d) *poznávat a chránit přírodu, poznávat historii naší vlasti a historii hasičského hnutí, rozvíjet mezinárodní spolupráci“ (SH ČMS, ©2018, online)*

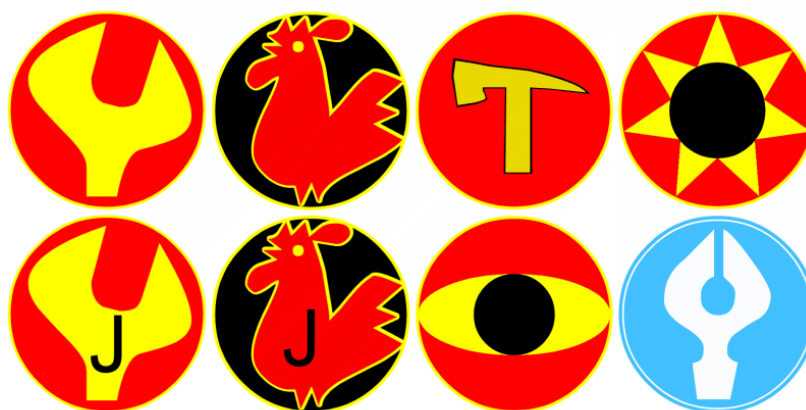
Dokument dále popisuje rozdělení mladých hasičů do jednotlivých věkových kategorií. Děti ve věku od 3 do 6 let jsou zařazeny v kategorii **přípravka**. Mladí hasiči ve věku od 6 do 11 let jsou zařazeni do kategorie **mladší**. Mladí hasiči ve věku od 11 do 15 let jsou zařazeni v kategorii **starší** a mladí hasiči ve věku od 13 do 18 let se nazývají **dorostenci a dorostenky** (SH ČMS, ©2018, online).

Stěžejní náplní činnosti mladých hasičů je **hra Plamen**. Směrnice hry Plamen uvádí, že *„Hra Plamen představuje výchovně vzdělávací program a systém fyzické přípravy pro kolektivy mladých hasičů Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska. Posláním této hry je rozvíjet všeobecné dětské znalosti, vědomosti a dovednosti s přihlédnutím k odborné technické oblasti požární ochrany. Cílem hry je aktivně a celoplošně podporovat organizovanou mimoškolní činnost dětí a mládeže se zájmem o požární ochranu a za účelem podpory zdravého životního stylu rozvíjet soutěžní formou jejich fyzickou kondici.“ (SH ČMS, ©2018, online).*

Jak je dále uvedeno ve Směrnících hry Plamen, hlavním strategickým cílem práce s dětmi a mládeží v SH ČMS je organizovaná mimoškolní činnost a všestranný a harmonický rozvoj osobnosti dítěte a mladého člověka s důrazem na zvyšování fyzické zdatnosti. Hry Plamen se může zúčastnit minimálně devítičlenný kolektiv mladých hasičů bez rozlišení pohlaví. Soutěží se ve dvou věkových kategoriích – mladších do 11 let a starších do 15 let. Soutěž má svojí okreskovou, okresní, krajskou a republikovou úroveň. Soutěží se v následujících sportovních disciplínách:

- požární útok (soutěží 7 členů družstva)
- požární útok s překážkami CTIF (soutěží 8 členů družstva + velitel)
- štafeta 4x60 metrů (soutěží 2 čtyřčlenné štafety)
- štafeta CTIF (soutěží 9 členů družstva)
- štafeta požárních dvojic (soutěží 4 členové družstva + velitel, každé družstvo může postavit 1 nebo 2 štafety)
- závod požárnické všestrannosti (soutěží 4 členové hlídky + velitel, vedoucí může postavit 2 hlídky)
- běh na 60 metrů s překážkami – přebor jednotlivců (nepovinná disciplína)

Nedílnou součástí hry Plamen je plnění a vyhodnocování celoroční činnosti. Mladí hasiči plní vybrané podmínky ze 4 okruhů celoroční činnosti. Každý kolektiv si vybere z nabízených možností v každém okruhu jednu podmínku, kterou musí splnit do termínu konání okrskového či okresního kola. V okruzích se nacházejí aktivity typu uspořádání brigády, uspořádání sběru druhotných surovin, návštěva muzea či výstavy, výlet do přírody, vícedenní sportovní soustředění nebo uspořádání sportovní akce. Výjimku tvoří Okruh III. – zde musí kolektiv získat minimálně 5 odznaků odbornosti mladého hasiče (viz Obr. 6) nebo specializací (SH ČMS, ©2018, online).

Obr. 6 – Odznaky odborností mladých hasičů (Hasiči Dobronín, ©2018, online)

Plnění odznaků odborností je určeno mladým hasičům do věku 18 let a je součástí vzdělávacího systému mladých hasičů. Do odznaků odborností patří – strojník, strojník junior, preventista, preventista junior, velitel, instruktor, cvičitel a kronikář. Na odznaky odborností navazují odznaky specializací. Sem patří odznak ajťák, ekolog, ekonom, kuchař, kutil, průzkumník, spojka, společník, střelec, táborník a zdravotník. Například v rámci specializace ajťák je dětem vysvětlena problematika kyberšikany (SH ČMS, ©2018, online).

Náplň činnosti dorostenců, kteří jsou ve věku od 15 do 18 let a nemohou se již účastnit hry Plamen je popsána v interním dokumentu Směrnice pro celoroční činnost dorostu. Dorostenci a dorostenky soutěží v disciplínách požárního sportu – požární útok, štafeta 4x100 metrů a běh na 100 metrů s překážkami. Dále plní test požární ochrany a závod požárnické všestrannosti (SH ČMS, ©2018, online).

Závěrem této kapitoly můžeme říci, že činnost s dětmi a mládeží je ve sborech dobrovolných hasičů propracovaná do posledního detailu. Děti se učí nejen „být hasičem“ a prostřednictvím požárního sportu získávat fyzickou kondici a psychickou odolnost, ale v rámci různých aktivit získávají zkušenosti a vědomosti, které mohou uplatnit v budoucím životě a které přispívají k jejich žádoucímu rozvoji.

5 Empirické šetření

5.1 Popis výzkumné metody

Empirické šetření navazuje na analýzu literatury v teoretické části bakalářské práce a bylo provedeno kvantitativní metodou výzkumu formou dotazníku vlastní konstrukce. V dotazníku byly použity uzavřené, polouzavřené a otevřené otázky a také Likertova škála a sémantický diferenciál. Data jsou zpracována popisem absolutní a relativní četnosti.

Jak upozorňuje Gavora (2000, s. 31), kvantitativní výzkum pracuje s číselnými údaji. Zjišťuje množství, rozsah nebo frekvenci výskytu jevů. Číselné údaje je možné sčítat, vyjádřit je v procentech nebo použít další metody statistiky. Výzkumník si v rámci kvantitativního výzkumu drží určitý odstup od zkoumaných jevů a zabezpečuje tak nestrannost pohledu. „*Hlavním cílem výzkumníka v kvantitativním výzkumu je třídění údajů a vysvětlení příčin existence nebo změn jevů. Přesné údaje umožňují zevšeobecňování a vyslovování předpovědí o jevech.*“ (Gavora, 2000, s. 32).

Gavora (2000, s. 99) dále uvádí, že dotazník je nejfrekventovanější metodou zjišťování údajů. Dotazník je primárně určen pro získávání údajů o velkém počtu respondentů. Dotazník má mít promyšlenou strukturu a při přípravě dotazníku je potřeba základní otázku či problém nejprve rozdělit do několika okruhů, které jsou potom naplněny jednotlivými položkami.

5.2 Cílová skupina a realizace výzkumu

Cílovou skupinou výzkumu bakalářské práce byly děti a mládež. Jak je uvedeno již v úvodu této práce, pro tuto věkovou skupinu je smysluplné trávení volného času velmi důležité s ohledem na jejich zdravý rozvoj. Věkové rozmezí bylo stanoveno záměrně na 10–18 let s ohledem na členění do jednotlivých kategorií mladých hasičů v SDH. Jedná se o kategorii starších žáků a dále o kategorii dorostu. Respondenti pro výzkum byli vybráni v rámci mikroregionu Holicko a blízkého okolí. Konkrétně se jednalo o mladé hasiče organizované v SDH Holice, SDH Ostřetín, SDH Dolní Roveň a SDH Dolní Ředice. SDH Sezemice a SDH Čeperka byly vybrány na základě jejich blízké geografické

polohy vůči uvedenému mikroregionu a také z důvodu dlouholeté práce s dětmi a mládeží v těchto sborech. Výzkum byl realizován v říjnu 2018 a to formou návštěv jednotlivých sborů. Celkem bylo vyplněno 81 dotazníků a všichni respondenti vyplňovali dotazník anonymně.

5.3 Cíl výzkumu

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, zda dobrovolní hasiči v mikroregionu Holicko a blízkém okolí svým působením přispívají k prevenci rizikového chování a sociálně patologických jevů u dětí a mládeže organizované v kroužku mladých hasičů. Formy a metody působení na tuto cílovou skupinu v rámci SDH jsou podrobně popsány v teoretické části (kapitola 4.3).

Na základě cíle zkoumání byl stanoven výzkumný problém, který byl formulován takto:

- Mohou přispět dobrovolní hasiči k prevenci rizikového chování a sociálně patologických jevů ve vztahu k dětem a mládeži?

5.4 Stanovení hypotéz

Jak popisuje Gavora (2000, s. 50-53), hypotéza je vědecký předpoklad a může být vyvozena z toho, co je o daném tématu teoreticky zpracováno nebo vychází z praktických zkušeností výzkumníka. Hypotéza je tvrzení vyjádřené oznamovací větou, má vyjadřovat vztah mezi dvěma proměnnými a má být testovatelná.

Na základě stanoveného cíle bakalářské práce a stanoveného výzkumného problému mohly být vytvořeny hypotézy. Nejprve byla vytvořena hlavní hypotéza a poté hypotézy dílčí. Hlavní hypotéza byla formulována takto:

H: Působením dobrovolných hasičů na děti a mládež dochází k prevenci rizikového chování, sociálně patologických jevů a k jejich žádoucímu a zdravému rozvoji.

Tuto hlavní hypotézu dále rozvíjí tři dílčí hypotézy:

H1: Kroužek mladých hasičů je pro nadpoloviční většinu dětí a mládeže přátelské a nezávadné prostředí.

H2: Kroužek mladých hasičů je pro nadpoloviční většinu dětí a mládeže místem, kde dochází k socializaci a mají zde sociální oporu.

H3: Nadpoloviční většina dětí a mládeže uplatní dovednosti získané v kroužku mladých hasičů v budoucím životě.

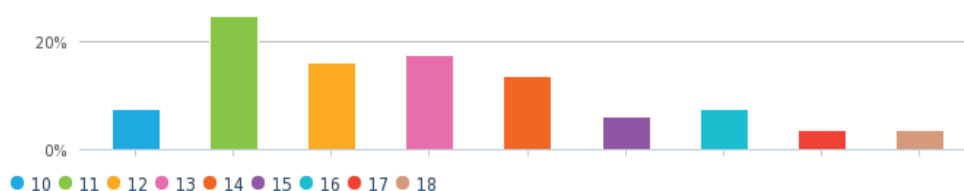
Hypotézy byly vytvořeny na základě teoretické analýzy dokumentů pro práci s dětmi a mládeží ve sborech dobrovolných hasičů a také s ohledem na praktickou zkušenost výzkumníka, který působí více než 10 let v SDH Dolní Ředice.

5.5 Prezentace výsledků výzkumu

Úvodní část dotazníku byla věnována třem otázkám, které byly podpůrné pro další kontext výzkumného šetření a měly za cíl zmapovat pohlaví, věkovou strukturu respondentů a také způsob, jakým se dozvěděli o dobrovolných hasičích.

Otázka č. 1: Pohlaví. Z 81 respondentů bylo 41 dívek a 40 chlapců. Toto zjištění ukazuje na fakt, že práce s mladými hasiči není orientována pouze na chlapce, ale jsou zde zastoupena obě pohlaví přibližně stejně.

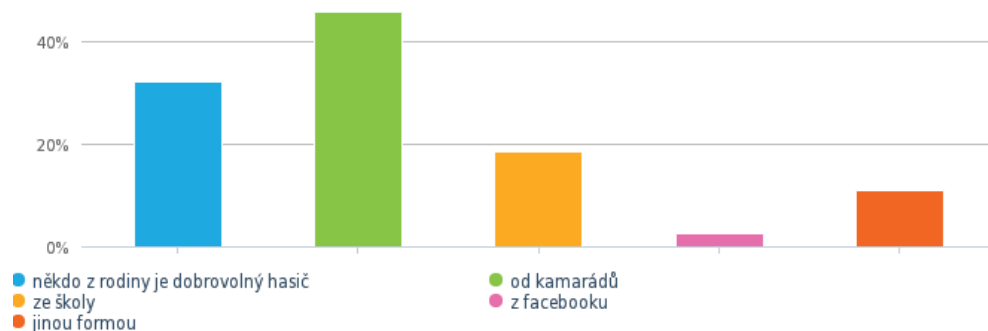
Otázka č. 2: Uveď svůj věk.

Graf č. 1 – Věková struktura mladých hasičů

Nejvíce respondentů, konkrétně 58 bylo ve věku 11–14 let, 6 respondentů bylo ve věku 10 let, 5 respondentů ve věku 15 let, 6 respondentů ve věku 16 let, 3 respondenti ve věku 17 let a 3 respondenti ve věku 18 let.

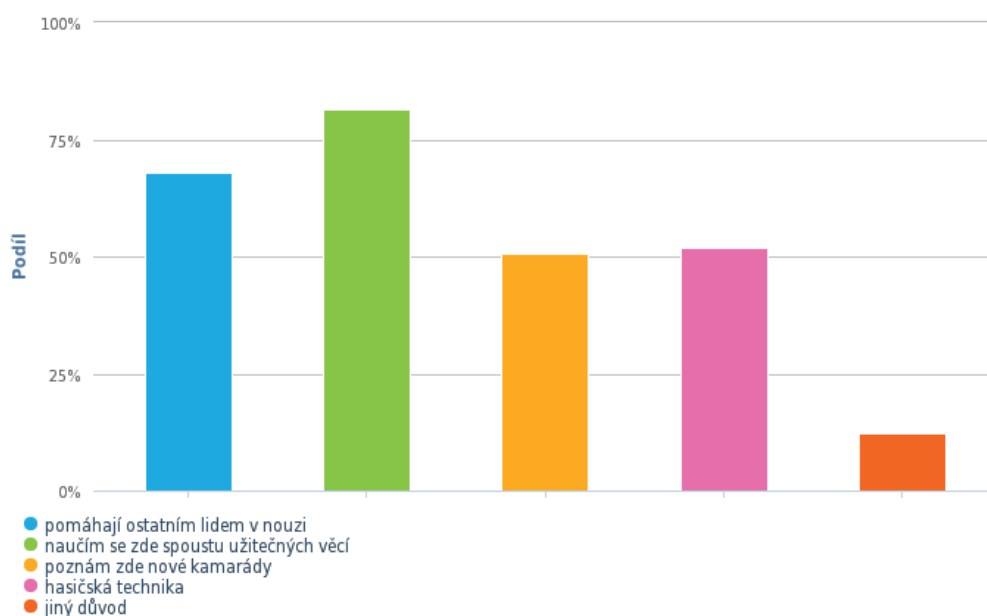
Otázka č. 3: Jak ses dozvěděl o dobrovolných hasičích?

Graf č. 2 – Povědomí o dobrovolných hasičích

U této otázky odpovědělo 37 respondentů (45,7 %), že se o dobrovolných hasičích dozvěděl od kamarádů, 26 dětí (32,1 %) má u dobrovolných hasičů někoho z rodiny, 15 respondentů (18,5 %) zná dobrovolné hasiče ze školy, 9 respondentů (11,1 %) se dozvěděl o dobrovolných hasičích jinou formou a 2 respondenti (2,5 %) z facebooku.

Otázka č. 4: Co se ti líbí na dobrovolných hasičích?

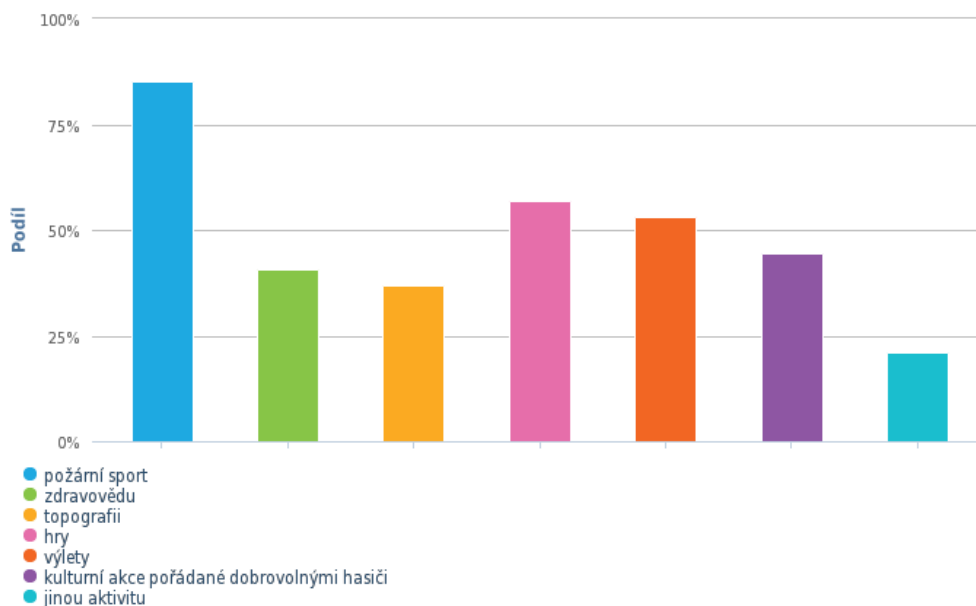

Graf č. 3 – Oblíbenost dobrovolných hasičů

Zde mohli respondenti označit více možností, jedná se tedy o procentní podíl. Děti nejvíce oceňují skutečnost, že se v rámci kroužku mladých hasičů naučí mnoho užitečných věcí – 66 respondentů (81,5 %). Dále se dětem a mládeži líbí, že hasiči pomáhají ostatním lidem v nouzi – 55 respondentů (67,9 %). Větší frekvence odpovědí byla zaznamenána

také u odpovědi hasičská technika – 42 respondentů (51,9 %) a poznám zde nové kamarády – 41 respondentů (50,6 %).

Otázka č. 5: Kterou aktivitu máš nejraději?

Graf č. 4 – Oblíbenost aktivit v rámci kroužku mladých hasičů

Tato otázka explicitně nesytí žádnou z hypotéz a byla položena jako podpůrná. Největší preference měla odpověď požární sport – 69 mladých hasičů (85,2 %). Tato činnost patří mezi pilíře práce s dětmi a mládeží a je dále rozvíjena i v rámci dospělých dobrovolných hasičů. Dále byly označovány odpovědi hry, výlety, kulturní akce pořádané dobrovolnými hasiči, zdravotvěda a topografie. Kromě kulturních akcí, které pořádají sbory dobrovolných hasičů jako celek, jsou všechny ostatní odpovědi součástí hry Plamen.

Otázka č. 6: Jak hodnotíš atmosféru v kroužku dobrovolných hasičů?

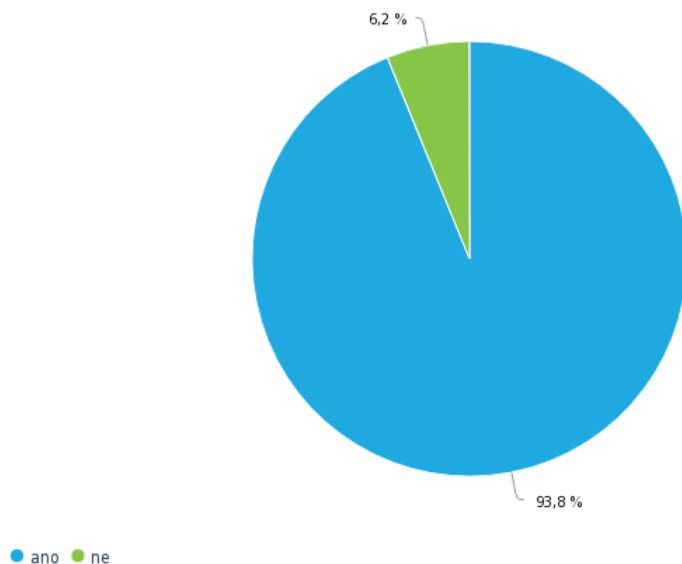

Graf č. 5 – Atmosféra v kroužku mladých hasičů

Tato otázka byla položena formou sémantického diferenciálu na stupnici 1–5. Zde bylo cílem získat emoční zpětnou vazbu mladých hasičů a co nejpřesněji zhodnotit atmosféru v kroužku mladých hasičů na základě pocitu každého respondenta. Výsledná

hodnota 1,4 je výsledkem správného nastavení systému práce s dětmi a mládeží a také vhodně zvoleného přístupu vedoucích kolektivů mladých hasičů.

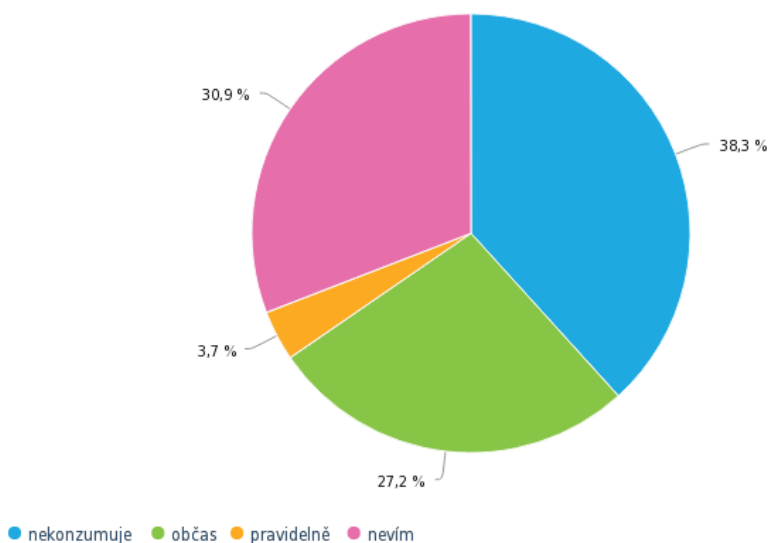
Otázka č. 7: Získal jsi mezi hasiči kamarády, se kterými se stýkáš i mimo kroužek?

Graf č. 6 – Kamarádství s přesahem mimo kroužek mladých hasičů

Zde uvedlo 76 dívek a chlapců (93,8 %) odpověď „ano“. Pouze 5 mladých hasičů (6,2 %) uvedlo odpověď „ne“. Z odpovědí jasně vyplývá přesah kamarádských vazeb i mimo kroužek mladých hasičů.

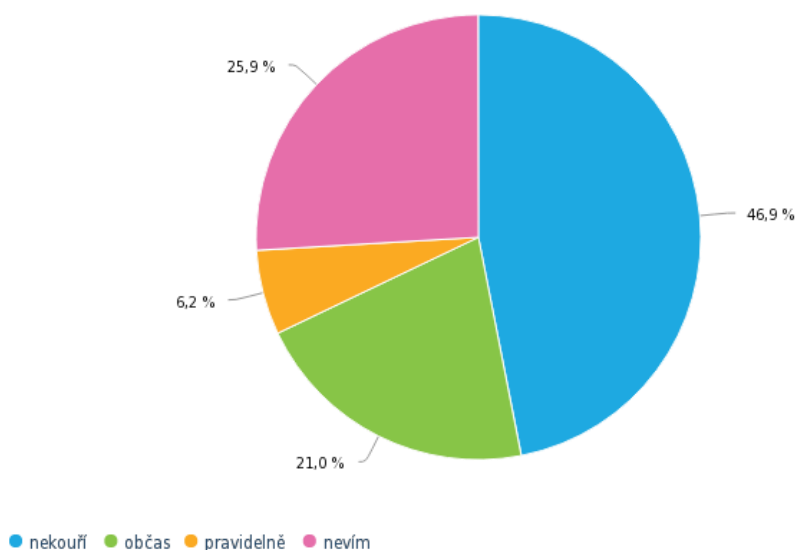
Otázka č. 8: Konzumuje některý z tvých kamarádů z kroužku mladých hasičů alkohol?

Graf č. 7 – Alkohol a mládí hasiči

Následující dvě otázky byly zacíleny na rizikové jevy, které jsou ve společnosti velmi rozšířené (alkohol a kouření). Otázky záměrně nebyly položeny na osobu respondenta, ale směrem k jeho kamarádům v kroužku, neboť lze očekávat větší pravdivost odpovědí. Přístup k alkoholu je pro děti a mládež vcelku jednoduchý a možností, jak ho získat, je mnoho. Zde je třeba uvést, že konzumace alkoholu přímo v kroužku je velmi nepravděpodobná, neboť děti jsou po celou dobu trvání pod dohledem vedoucích a instruktorů. Jedná se tedy o případnou konzumaci mimo kroužek a odpovědi mají spíše informativní charakter. Celkem 31 respondentů (38,3 %) uvedlo, že jejich kamarádi mladí hasiči nekonzumují alkohol. Celkem 25 dětí (30,9 %) uvedlo, že neví, jestli někdo z jejich kamarádů z kroužku mladých hasičů konzumuje alkohol. Odpověď, že někdo z jejich kamarádů mladých hasičů konzumuje alkohol občas, označilo 22 mladých hasičů (27,2 %) a 3 mladí hasiči uvedli, že někdo z kroužku konzumuje alkohol pravidelně.

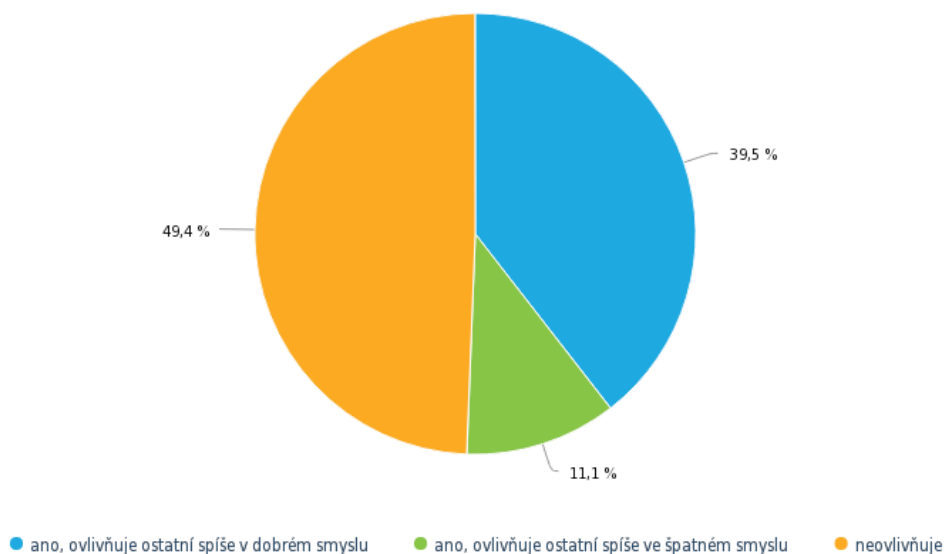
Otázka č. 9: Kouří některý z tvých kamarádů z kroužku mladých hasičů?

Graf č. 8 – Kouření a mladí hasiči

Kouření patří stejně jako alkoholismus mezi látkové závislosti. I zde je zapotřebí dodat, že díky vhodným aktivitám, které jsou realizovány vedoucími a instruktory, není prostor pro tuto formu rizikového chování uvnitř kroužku. Celkem 38 dětí (46,9 %) uvedlo, že nikdo z jejich kamarádů z kroužku nekouří, 21 respondentů (25,9 %) uvedlo, že neví. Odpověď, že někdo z jejich kamarádů mladých hasičů kouří občas, uvedlo 17 dětí (21 %) a 5 mladých hasičů (6,2 %) ví o někom, kdo kouří pravidelně.

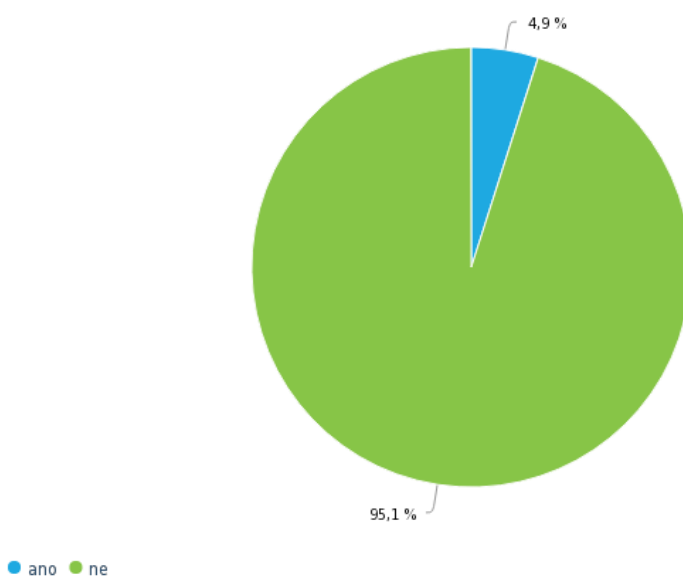
Otázka č. 10: Je v kroužku mladých hasičů někdo, kdo ovlivňuje zbytek členů? Pokud ano, ovlivňuje kolektiv spíše v dobrém smyslu nebo spíše ve špatném smyslu?

Graf č. 9 – Ovlivňování mladých hasičů

Tato otázka měla za cíl zmapovat, zda je v kolektivu mladých hasičů někdo, kdo je vůdčí osobností a nějakým způsobem ovlivňuje ostatní. Z odpovědí je patrné, že dle 40 respondentů (49,4 %) není v kroužku nikdo, kdo by je nějak ovlivňoval, 32 dětí (39,5 %) uvedlo, že uvnitř kroužku je někdo, kdo ovlivňuje kolektiv pozitivně a pouze 9 mladých hasičů (11,1 %) si myslí, že je v kroužku osoba, která ostatní ovlivňuje negativně.

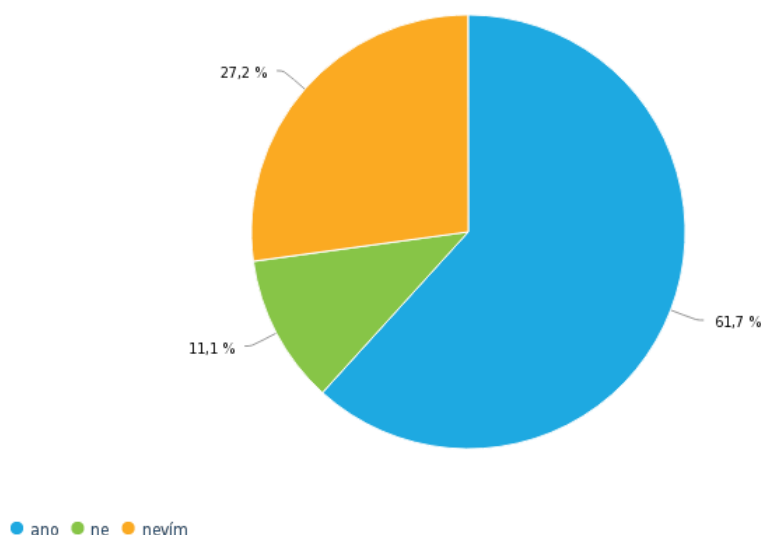
Otázka č. 11: Setkal se v kroužku mladých hasičů se šikanou?

Graf č. 10 – Šikana v kroužku mladých hasičů

Tato otázka je jedna ze zásadních s ohledem na atmosféru a pocit bezpečí v kroužku mladých hasičů. Šikana patří k jednomu z největších problémů dětí a mládeže v současnosti a je nutné ji věnovat patřičnou pozornost. Na tuto otázku odpovědělo 77 dětí (95,1 %), že se šikanou se v kroužku mladých hasičů nikdy nesetkalo. Pouze 4 mladí hasiči (4,9 %) uvedli, že se někdy v kroužku mladých hasičů s projevem šikany setkali. U těchto respondentů by byla vhodná hlubší analýza, zda šlo skutečně o dlouhodobé a systematické psychické či fyzické týrání ze strany ostatních mladých hasičů ve smyslu šikany nebo se jednalo pouze o občasné slovní narážky, pošťuchování či škádlení, které respondenti uvedli jako projevy šikany.

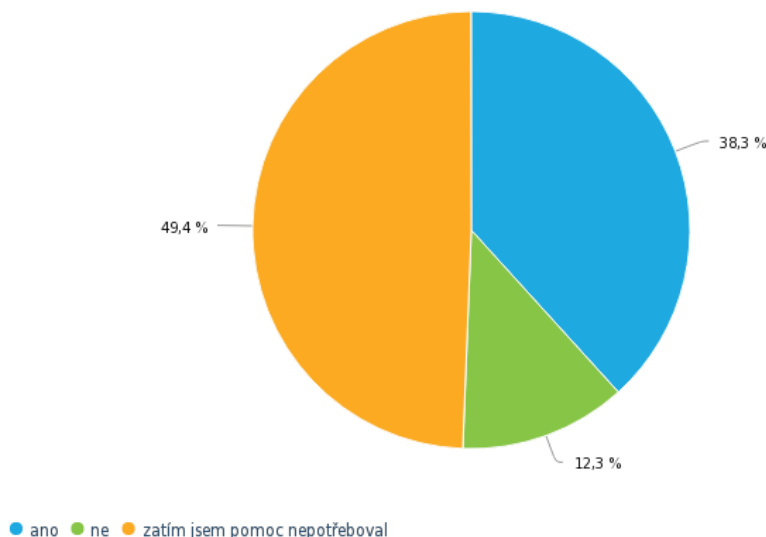
Otázka č. 12: Můžeš se vedoucím v kroužku mladých hasičů svěřit se soukromým problémem?

Graf č. 11 – Důvěra k vedoucím mladých hasičů

Tato otázka zkoumá důvěru dětí organizovaných v kroužku mladých hasičů k vedoucím a instruktorům, kteří je vedou. Na základě této důvěry mohou vedoucí řešit i případné soukromé problémy dítěte, které se vážou například k rodině, škole nebo jinému problému, který dítě trápí. Padesát dětí (61,7 %) odpovědělo, že se svému vedoucímu kolektivu může svěřit s případným problémem, 22 dětí (27,2 %) zvolilo odpověď „nevím“ a pouze 9 respondentů (11,1 %) uvedlo, že případnou pomoc se soukromým problémem by u vedoucího kolektivu mladých hasičů nehledalo.

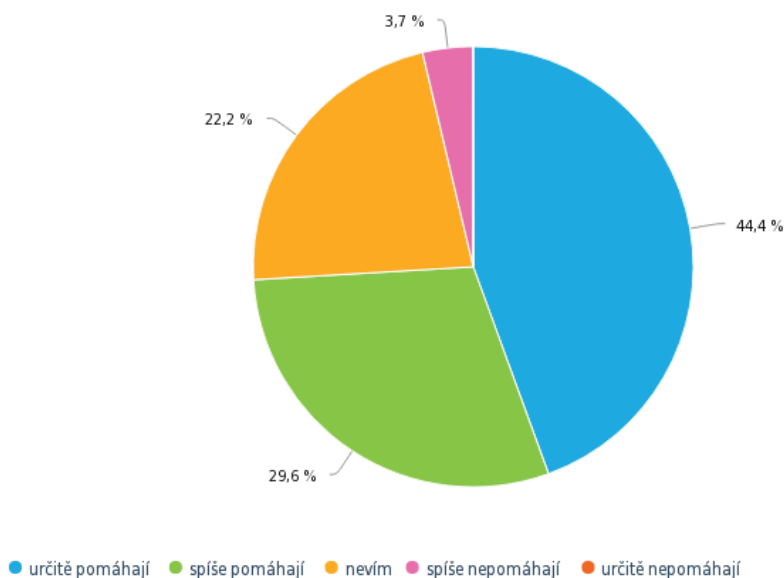
Otázka č. 13: Pomohl ti vedoucí nebo někdo jiný z hasičů při řešení soukromého problému?

Graf č. 12 - Pomoc ze strany vedoucího nebo jiného člena SDH

Tato otázka navazuje a rozvíjí otázku předchozí. Cílem bylo zjistit, zda někdo z dětí v kroužku mladých hasičů využil pomoc svého vedoucího případně jiného dobrovolného hasiče při řešení soukromého problému. Na tuto otázku odpovědělo 40 respondentů (49,4 %), že zatím pomoc nepotřebovali. Celkem 31 dětí (38,3 %) uvedlo, že jim vedoucí kolektivu nebo jiný hasič pomohl při řešení soukromého problému a 10 mladých hasičů (12,3 %) uvedlo, že jim vedoucí při řešení soukromého problému nepomohl.

Otázka č. 14: Pomáhají ti dovednosti naučené v kroužku mladých hasičů při zvládání různých obtížných situací v životě?

Graf č. 13 – Využitelnost dovednosti pro zvládání obtížných situací

Zde mladí hasiči odpovídali na otázku, zda jim dovednosti naučené v rámci kroužku pomůžou při zvládnání různých obtížných situací v životě. Celkem 36 respondentů (44,4 %) odpovědělo, že dovednosti získané v kroužku jim určitě pomůžou, 24 mladých hasičů (29,6 %) uvedlo, že získané dovednosti jim spíše pomůžou, 18 respondentů (22,2 %) zvolilo možnost „nevím“ a 3 mladí hasiči (3,7 %) si myslí, že získané dovednosti jim při zvládnání obtížných situací v životě nepomůžou.

Otázka č. 15: Stručně napiš, co z toho, co ses v kroužku mladých hasičů naučil, je pro tebe užitečné do budoucna.

Tato poslední otázka dotazníku byla příležitostí pro mladé hasiče napsat vlastními slovy veškeré znalosti a dovednosti, které se naučili u dobrovolných hasičů a které se jim budou hodit v budoucím životě. Zmíněny jsou pouze nejvíce se opakující odpovědi:

- zdravotní péče (první pomoc)
- týmovost
- kamarádství
- dovednosti z požárního sportu
- čím se co hasí
- topografie
- vázání uzlů
- čísla tísňového volání
- psychická odolnost
- samostatnost

5.6 Porovnání výsledků výzkumu se stanovenými hypotézami

H1: Kroužek mladých hasičů je pro nadpoloviční většinu dětí a mládeže přátelské a nezávadné prostředí.

K této hypotéze se vztahovaly otázky č. 6, 8, 9, 10 a 11. Otázka č. 8 zkoumala atmosféru v kroužku mladých hasičů. Otázka byla položena formou sémantického diferenciálu na stupnici 1–5, kdy pozitivní hodnocení atmosféry bylo vyjádřeno hodnotou 1 a negativní hodnocení atmosféry hodnotou 5. Výsledná hodnota 1,4 (66,7 % respondentů označilo na stupnici hodnotu 1 a 24,7 % respondentů označilo hodnotu 2) vypovídá

o velmi dobré atmosféře v rámci kroužku mladých hasičů. Otázky č. 12 a 13 se vztahovaly ke konzumaci alkoholu a kouření. U konzumace alkoholu odpovědělo 38,3 % mladých hasičů, že nikdo z kroužku alkohol nekonzumuje a 30,9 % respondentů neví, zda někdo alkohol konzumuje. U otázky zaměřené na kouření odpovědělo 46,9 % mladých hasičů, že nikdo z jejich kamarádů z kroužku nekouří a 25,9 % respondentů o této skutečnosti neví. Otázka č. 14 se ptala, zda je v kroužku někdo, kdo ovlivňuje ostatní a pokud ano, jakým způsobem. Celkem 49,4 % dětí uvedlo, že je v kroužku nikdo z ostatních členů neovlivňuje a 39,5 % dětí uvedlo, že je v kroužku mladý hasič, který ostatní ovlivňuje v dobrém smyslu. Poslední otázka vztahující se k této hypotéze cílila na oblast šikany. Zde 95,1 % respondentů uvedlo, že se s šikanou v kroužku mladých hasičů nikdy nesetkalo.

Z výše uvedených zjištění vyplývá, že hypotéza H1 byla potvrzena.

H2: Kroužek mladých hasičů je pro nadpoloviční většinu dětí a mládeže místem kde dochází k socializaci a mají zde sociální oporu.

K této hypotéze se vztahovaly otázky č. 4, 7, 12 a 13. U otázky č. 4 hodnotilo 50,6 % dětí pozitivně, že v kroužku pozná nové kamarády. Otázka č. 7 zjišťovala, zda si děti přenesly kamarádské vazby i mimo kroužek. Zde odpovědělo kladně 93,8% mladých hasičů. Skutečnost, zda se děti mohou svěřit se soukromým problémem vedoucím v kroužku mladých hasičů, ověřovala otázka č. 12. Zde uvedlo 61,7 % dětí a mládeže odpověď ano. Další otázka (č. 13) rozvíjela otázku předchozí a cílem bylo zjistit, zda vedoucí nebo jiný dobrovolný hasič již dítěti při řešení soukromého problému pomohl. Celkem 49,4 % mladých hasičů uvedlo, že zatím pomoc nepotřebovali a 38,3 % dětí označilo odpověď ano.

Z výše uvedených zjištění vyplývá, že hypotéza H2 byla potvrzena.

H3: Nadpoloviční většina dětí a mládeže uplatní dovednosti získané v kroužku mladých hasičů v budoucím životě.

Tato hypotéza je sycena otázkami č. 4, 14 a 15. U otázky č. 4 hodnotilo 81,5 % dětí pozitivně, že se v kroužku naučí spoustu užitečných věcí pro život. Otázka č. 14 zjišťovala, zda dětem pomáhají dovednosti naučené v kroužku mladých hasičů při zvládnání různých

obtížných situací v životě. Celkem 74 % mladých hasičů uvedlo, že dovednosti naučené v rámci dobrovolných hasičů jim pomůžou v případě potřeby při zvládnutí obtížné situace. Poslední dotaz byl položen formou otevřené otázky. Každý mladý hasič měl stručně popsat, které dovednosti, zkušenosti a návyky uplatní v budoucím životě. Všech 81 respondentů uvedlo nějakou odpověď. Nejvíce se objevovaly odpovědi typu: týmovost, kamarádství, základy první pomoci, sportovní návyky, psychická odolnost, pomoc ostatním nebo samostatnost.

Z výše uvedených zjištění vyplývá, že hypotéza H3 byla potvrzena.

Hlavní hypotéza zněla takto:

H: Působením dobrovolných hasičů na děti a mládež dochází k prevenci rizikového chování, sociálně patologických jevů a jejich žádoucím a zdravému rozvoji.

Na základě analýzy dat z dotazníků a potvrzení všech dílčích hypotéz můžeme konstatovat, že hlavní hypotéza byla potvrzena.

Závěr

Dobrovolní hasiči jsou organizací s celostátní působností. Jejich hlavním posláním je záchrana životů, zdraví a majetku při mimořádných událostech. Tímto jejich činnost ale zdaleka nekončí. Na mnoha místech naší republiky patří dobrovolní hasiči také k pilířům společenského života a volnočasových aktivit. Jejich činnost je nasměrována také k práci s dětmi a mládeží. Cílem bakalářské práce bylo zjistit, zda dobrovolní hasiči svým působením na tuto cílovou skupinu přispívají k prevenci rizikového chování a sociálně patologických jevů.

V teoretické části je vymezen současný životní styl dětí a mládeže a činitelé ovlivňující jejich volný čas. V následující kapitole je popsáno rizikové chování a sociálně patologické jevy, kterých v poslední době přibývá. Dále se bakalářská práce zabývá možnostmi prevence rizikového chování u dětí a mládeže a zapojením nestátních neziskových organizací do této činnosti. Poslední kapitola teoretické části je věnována dobrovolným hasičům. Je zde vysvětlen rozdíl mezi jednotkami SDH, které jsou organizačními složkami obcí a zasahují při mimořádných událostech a sbory dobrovolných hasičů fungujících jako nestátní neziskové organizace na úseku požární ochrany. Dále je popsán systém práce s dětmi a mládeží, který vychází ze stanov Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska. V tomto dokumentu jsou uvedeny základní cíle pro práci s dětmi a mládeží. Jedním z důležitých bodů je také smysluplné trávení volného času a ochrana před projevem rizikového chování. Systém je nastaven od nejmenších věkových kategorií až po věkovou kategorii dorostu. Zásadním prvkem práce s dětmi je hra Plamen, která komplexně rozvíjí osobnost dítěte. V kategorii dorostu je stěžejní činností požární sport, který v posledních letech zaznamenal obrovský nárůst obliby. Tato aktivita neupřednostňuje individualitu jedince, jak je tomu v některých jiných sportech, ale děti se zde učí týmové spolupráci a rozvoji fyzické kondice a psychické odolnosti.

Empirické šetření bylo realizováno kvantitativní metodou výzkumu formou dotazníku vlastní konstrukce. Šetření se zúčastnilo celkem 81 dívek a chlapců organizovaných v kroužcích mladých hasičů. Do výzkumu se zapojilo 6 sborů dobrovolných hasičů v rámci mikroregionu Holicko a okolí. Na základě cíle zkoumání byla stanovena tato hlavní hypotéza: Působením dobrovolných hasičů na děti a mládež dochází k prevenci rizikového chování, sociálně patologických jevů a jejich žádoucímu a zdravému rozvoji. Hlavní hypotézu dále rozvíjí tři dílčí hypotézy. Z výsledků výzkumu

vyplynulo, že kroužek mladých hasičů je pro velkou většinu dětí přátelské prostředí s výbornou vnitřní atmosférou, kde se rizikové jevy objevují jen v minimální míře. Většina dětí a mládeže cítí důvěru ke svým vedoucím, kterým by se svěřili i se svým soukromým problémem. Téměř všichni mladí hasiči si udrží kamarádské vazby i mimo kroužek. Důležité je zjištění, že dovednosti a vědomosti získané v rámci aktivit mladých hasičů drtivá většina dětí uplatní v případě potřeby zvládnutí obtížné či krizové situace. Hlavní hypotéza tedy byla potvrzena.

Výstupy z empirického šetření mohou být cenné pro vedoucí a instruktory mladých hasičů, pro které může být analýza výsledků dobrou zpětnou vazbou jejich práce s dětmi a mládeží a mohou lépe zacílit na případné rizikové jevy uvnitř kroužku.

Na závěr této bakalářské práce je potřeba říci, že i když někteří lidé stále vnímají dobrovolné hasiče, jako ty z filmu Miloše Formana Hoří, má panenka, dobrovolní hasiči se dnes nemají za co stydět. Jejich systém práce s dětmi a mládeží je na vysoké úrovni a propracovaný do nejmenších detailů.

Seznam použité literatury

BACHMANN, Pavel. *Management neziskové organizace*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. ISBN 978-80-7435-130-3.

BĚLÍK, Václav a Stanislava HOFERKOVÁ. *Prevence rizikového chování ve školním prostředí: pro studenty pomáhajících oborů*. Brno: Tribun EU, 2016. ISBN 978-80-263-1015-0.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5046-0.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

KABÍČEK, Pavel, Ladislav CSÉMY a Jana HAMANOVÁ. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-793-4.

KALMAN, Michal. *Národní zpráva o zdraví a životním stylu dětí a školáků: na základě mezinárodního výzkumu uskutečněného v roce 2010 v rámci mezinárodního projektu "Health Behaviour in School-aged Children: WHO Collaborative Cross National study (HBSC)"*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2986-1.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

KRAUS, Blahoslav a Jolana HRONCOVÁ. *Sociální patologie*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. ISBN 978-80-7435-080-1.

KRAUS, Blahoslav. *Společnost, rodina a sociální deviace*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-411-3.

KRAUS, Blahoslav. *Životní styl současné české rodiny*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. ISBN 978-80-7435-544-8.

MIOVSKÝ, Michal, Lenka SKÁCELOVÁ, Jana ZAPLETALOVÁ a Petr NOVÁK (eds.) *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Sdružení SCAN, 2010. ISBN 978-80-87258-47-7.

MÜHLPACHR, Pavel. *Sociopatologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4550-7.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2907-7.

Internetové zdroje

Co je neziskový sektor. *Neziskovky.cz* [online]. 2018 [cit. 2018-11-20]. Dostupné z: https://www.neziskovky.cz/clanky/511_691/fakta_co-je-neziskovy-sektor/

Historie. *Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska – úsek mládeže* [online]. 2018 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <https://mladez.dh.cz/index.php/zakladni-informace/historie>

Hra Plamen. *Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska – úsek mládeže* [online]. 2018 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <https://mladez.dh.cz/index.php/sportovni-cinnost/hra-plamen?start=10>

Integrovaný záchranný systém. *Hasičský záchranný sbor České republiky* [online]. 2018 [cit. 2018-11-25].

Koncepce podpory mládeže 2014-2018. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2018 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/narodni-strategie-pro-mladez>

Nespecifická primární prevence. *Prevence-info.cz* [online]. 2018 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <http://www.prevence-info.cz/p-prevence/nespecificka-primarni-prevence>

Odznaky odborností mladých hasičů. *Hasiči Dobronín* [online]. 2018 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <http://hasicidobronin.cz/mladi-hasici/odznaky-odbornosti-mladych-hasicu/>

Prevence kriminality. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2018 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/web-o-nas-prevence-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09Mg%3D%3D>

SAK, Petr a Karolína SAKOVÁ. *Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže od roku 2007* [online]. 2006 [cit. 2018-09-14]. Dostupné z: http://www.insoma.cz/Studie_MSMT_2006_fin.pdf

Směrnice činnosti s kolektivy mladých hasičů. *Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska – úsek mládeže* [online]. 2018 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <https://mladez.dh.cz/index.php/dokumenty/230-smernice-cinnosti-s-kolektivy-mladych-hasicu>

Směrnice pro celoroční činnost dorostu SH ČMS. *Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska – úsek mládeže* [online]. 2018 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <https://mladez.dh.cz/index.php/sportovni-cinnost/dorost/138-smernice-pro-celorocni-cinnost-dorostu-sh-cms-platnost-od-1-9-2007-vcetne-vykladu-a-dodatku>

Stanovy SH ČMS. *Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska – úsek mládeže* [online]. 2018 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <https://mladez.dh.cz/index.php/dokumenty/229-stanovy-sh-cms>

Státní politika vůči NNO na léta 2015-2020. *Vláda České republiky* [online]. 2018 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/dokumenty/statni-politika-vuci-nno-na-leta-2015---2020-133505/>

Strategie a koncepce MŠMT. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2018 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/strategie-a-koncepce-ap-msmt>

Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2016 až 2020. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2018 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-v-ceske-republice-na-leta-2016-az-2020.aspx>

Výroční zpráva SH ČMS za rok 2017. *Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska* [online]. 2018 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <https://www.dh.cz/index.php/vyrocnizprava/542-vyrocnizprava-sh-cms-za-rok-2017>

Vzdělávání – mladí hasiči. *Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska – úsek mládeže* [online]. 2018 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <https://mladez.dh.cz/index.php/vzdelavani/mladi-hasici>

Základní princip primární prevence. *Prevence-info.cz* [online]. 2018 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <http://www.prevence-info.cz/p-prevence/zakladni-princip-primarni-prevence>

Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník. *Zákony pro lidi* [online]. ©AION CS, s.r.o. 2010–2018 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

Zákon č. 133/1985 Sb. České národní rady o požární ochraně ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. ©AION CS, s.r.o. 2010–2018 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1985-133>

Seznam obrázků a grafů

Obrázek č. 1: Výzkum P. Saka, trávení volného času u dětí a mládeže ve věku 14-19 let

Obrázek č. 2: Struktura teorie problémového chování

Obrázek č. 3: Členění chování dle Petera Ondrejkooviče

Obrázek č. 4: Systém prevence kriminality v ČR

Obrázek č. 5: Pozice neziskového sektoru v národním hospodářství

Obrázek č. 6: Odznaky odborností mladých hasičů

Graf č. 1: Věková struktura mladých hasičů

Graf č. 2: Povědomí o dobrovolných hasičích

Graf č. 3: Oblíbenost dobrovolných hasičů

Graf č. 4: Oblíbenost aktivit v rámci kroužku mladých hasičů

Graf č. 5: Atmosféra v kroužku mladých hasičů

Graf č. 6: Kamarádství s přesahem mimo kroužek mladých hasičů

Graf č. 7: Alkohol a mladí hasiči

Graf č. 8: Kouření a mladí hasiči

Graf č. 9: Ovlivňování mladých hasičů

Graf č. 10: Šikana v kroužku mladých hasičů

Graf č. 11: Důvěra k vedoucím mladých hasičů

Graf č. 12: Pomoc ze strany vedoucího nebo jiného člena SDH

Graf č. 13: Využitelnost dovedností pro zvládnání obtížných situací

Příloha

Dotazník mladí hasiči 10–18 let (anonymní)

1. Uveď své pohlaví.

- chlapec
- dívka

2. Uveď svůj věk.

.....

3. Jak ses dozvěděl o dobrovolných hasičích?

- někdo z rodiny je dobrovolný hasič
- od kamarádů
- ze školy
- z facebooku
- jinou formou

4. Co se ti líbí na dobrovolných hasičích? (zde můžeš zakroužkovat více odpovědí)

- pomáhají ostatním lidem v nouzi
- naučím se zde mnoho užitečných věcí
- poznám zde nové kamarády
- hasičská technika
- jiný důvod

5. Kterou aktivitu máš nejraději? (zde můžeš zakroužkovat více odpovědí)

- požární sport
- zdravotní vědu
- topografii
- hry
- výlety
- kulturní akce pořádané dobrovolnými hasiči
- jinou aktivitu

6. Jak hodnotíš atmosféru v kroužku mladých hasičů?

dobře 1 2 3 4 5 špatně

7. Získal jsi mezi dobrovolnými hasiči kamarády, se kterými se stýkáš i mimo kroužek?

- ano
- ne

8. Konzumuje některý z tvých kamarádů z kroužku mladých hasičů alkohol?

- nekonzumuje
- občas
- pravidelně
- nevím

9. Kouří některý z tvých kamarádů z kroužku mladých hasičů?

- nekouří
- občas
- pravidelně
- nevím

10. Je v kroužku mladých hasičů někdo, kdo ovlivňuje zbytek členů? Pokud ano, ovlivňuje kolektiv spíše v dobrém smyslu nebo spíše ve špatném smyslu?

- ano, ovlivňuje ostatní spíše v dobrém smyslu
- ano, ovlivňuje ostatní spíše ve špatném smyslu
- neovlivňuje

11. Setkal ses v kroužku mladých hasičů se šikanou?

- ano
- ne

12. Můžeš se vedoucím v kroužku mladých hasičů svěřit se soukromým problémem?

- ano
- ne
- nevím

13. Pomohl ti vedoucí nebo někdo jiný z hasičů při řešení soukromého problému?

- ano
- ne

- zatím jsem pomoc nepotřeboval

14. Pomáhají ti dovednosti naučené u dobrovolných hasičů při zvládnání různých obtížných situací v životě?

- určitě pomáhají
- spíše pomáhají
- nevím
- spíše nepomáhají
- určitě nepomáhají

15. Stručně napiš, co z toho, co ses v kroužku mladých hasičů naučil, je pro tebe užitečné do budoucna.

.....